

A MEIDE

EN

T I E N H O V E N

I N D E

O O R L O G S D A G E N

*Speciale uitgave van de Historische Vereniging
Ameide en Tienhoven*

TEN GELEIDE

In verband met de op handen zijnde Bevrijdingsfeesten is het in ons kleine schrijvende Verenigingswereldje een drukte van belang geweest. De beweegreden was te proberen de nog wat sluimerende oorlogsherinneringen aan de vergetelheid te onttrekken. De schrijvers wensten dan ook ter zelfder ure hun herinneringen alsnog aan ons, medelezers, toe te vertrouwen, hoe miniem ze wellicht ook zijn in het licht van het wereldgebeuren.

Omdat er in de loop der jaren toch veel is gepubliceerd over die periode, en er waarschijnlijk jammer genoeg een deel ongelezen in de prullenmand is verdwenen, blijft men zich toch afvragen: vanwaar die telkens opduikende drijfveer om deze wederwaardigheden weer voor het voetlicht te brengen?

Kan het zijn dat de mening sterker wordt dat deze voorvallen en verhalen in hun laatste stadia zijn aangeland en dreigen vergeten te worden?

Als we van deze stelling uitgaan, is het zeker een goede zaak de gebeurtenissen van ruim vijftig jaren geleden uit de kast te halen en weer ten tonele te voeren. Op de keper beschouwd is eigenlijk de gehele geschiedschrijving zo begonnen. Op een historische vereniging rust dan ook de plicht genoemde herinneringen door te geven aan het nageslacht, want te zijner tijd zijn zulke zaken eveneens echt historie geworden.

Naast ons nieuwe boekwerk, 'GEDENKKLANK' getiteld, dat Ameide en Tienhoven van die jaren tot onderwerp heeft, vindt u in dit dubbelnummer interessante persoonlijke herinneringen van een rij eigen auteurs, die elk op zijne wijs een aspect belichten en zo een heel aardig totaalbeeld geven van die dagen.

U leest over de eerste oorlogsdag in Tienhoven, over het getob met de was, de verlichting en de verwarming; de gaarkeuken en andere tewerkstelling; van kwajongensstreken tot sabotage-daden, de mensen-, dieren en klokkenroof; verzet en razzia in Ameide, van luchtgevaar en vlucht uit Duitsland en over een bruiloft in barre tijden.

Wij danken de redactie en de auteurs voor het inspannende werk en wensen een ieder die dit blad ter hand neemt, heel veel leesplezier.

G. Streefkerk,
voorzitter Hist. Ver. Ameide/Tienhoven

INHOUDSOPGAVE

• Ten geleide	1
• De tiende mei 1940 in Tienhoven	3
• Luchtbescherming	4
• En o, die Maandag, dat was de wasdag	5-6
• Een sabotagedaad na goed vijftig jaar opgeklaard	7-9
• Arbeitseinsatz	10-11
• Drie maanden Duitsland en de vlucht	12-13
• De klok die niet geroofd werd	14-15
• Hogewaardse oorlogsherinneringen	16-17
• 24 juni 1944, één der zwartste dagen der Termeise oorlogsjaren	18-19
• Heemraadssingel vice versa	20-21
• Een oorlogsbelevenis	22-24
• Een evacuatieplan	25
• Het krentenbrood voor het Kerstfeest	26-29
• De gaarkeuken	30-31
• De houtploeg en de kinderkeuken	32
• Oorlogsliedjes	33
• Uit het dagboek van een vijftienjarige	34-35
• Het verhaal over Simon Bremer	36-39
• Vrede, Vrijheid, Vreugde	40

De tiende mei 1940 in Tienhoven

Als oud-Tienhovenaar heeft men mij gevraagd om enkele herinneringen van de oorlog op papier te zetten. Van de eerste meidagen van 1940.

Dat was de tiende mei. Net op de dag dat onze school van Meester De Kuiper, zijn 50-jarig jubileum zou vieren. Nou, dat is dan jammer genoeg, ook al vanwege de enorme inzet van al die voorbereidingen voor dit grote feest, niet door gegaan. Ik was toen al van school af, was toen 15 jaar. Op dat ogenblik ('s middags rond 4 uur) op de Dijk vlak bij de kerk van Tienhoven waren we aan het lopen van en naar de Lek. Dan zien we vanuit Ameide een colonne Nederlandse militairen aankomen. Vlak bij het Slot van Van der Lee worden ze plots aangevallen door 4 Duitse vliegtuigen, die met geweld beginnen te schieten en tenslotte een bommenlast op de soldaten afgooien. In paniek rennen ze links en rechts de Dijk af en enkele vluchten weg in het Slot. Modderkluiten en rookwolken belemmeren ons even het uitzicht. Vreemd genoeg waren we niet bang. We wisten ook niet eens wat oorlog was. We stonden er dan ook gewoon naar te kijken. De totale oorlogshandeling duurde denk ik zo'n 10 minuten. De Dijk was flink beschadigd en ook het Slot met de Laan hadden veel te verduren gehad. Persoonlijke ongelukken zijn er volgens men zei, niet gebeurd. Die zondag daarop (1e Pinksterdag) hebben wij tegenover ons huis (Lekdijk 68) naast Pieter en Thomas van het Hof (huisje is intussen ook gesloopt) aan de andere kant van de Dijk loopgraven en schuttersputten moeten graven. Verder weet ik niet meer zoveel van de oorlog. Wel weet ik nog wel dat de Duitsers vanaf de kribben regelmatig op aalscholvers stonden te schieten en dat ze nog wel eens te paard de Lek in gingen. Gekscherend zeiden wij toen tegen elkaar dat ze aan het oefenen waren om straks over te steken naar Engeland. Ook kan ik me nog herinneren dat er op een gegeven ogenblik veel melkkoeien op de uiterwaard liepen, afkomstig van Amerongen en Wageningen. Voor de rest heb ik niet zoveel meegemaakt omdat we met de hele familie begin april 1942 naar het Betuwse Elst zijn betrokken en nog wonen.

Machel Haag

N° 43/33.

ONDERWERP:

LUCHTBESCHERMINGSDIENST.
Taak Uitkijk-luisterpost.

AMEIDE, den 18 Januari 1939.

BIJL.

Hiermede doe ik U toekomen de taak voor den uitkijk-luisterpost.

Ik verzoek U de werkzaamheden van den luchtbeschermingsdienst in het algemeen en van den uitkijk-luisterpost in het bijzonder, gedurende de oefeningen voor den luchtbeschermingsdienst met de leden van den uitkijk-luisterpost te willen bespreken.

Het hoofd van den uitkijk-luisterpost Sorge er voor steeds 1 of 2 man aan te wijzen voor de bediening van de telefoon.

Gaarne ontvang ik bericht van ontvangst van dit schrijven.

Het Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst,

Luchtbescherming in de gemeenten Ameide en Tienhoven.

Radiodienst.

Ingevolge artikel 12 van de Wet van den 23sten April 1936, S 302 tot bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen, wordt U hierbij opgeroepen om dienst te doen bij den luchtbeschermingsdienst.
U is ingedeeld voor het betrekken van den luisterpost bij het Radio-toestel op

dag 18 Januari 1940.
des 18 middags van 12 uur tot 12 uur, Daarna
Zelf posthoud Radio-toestel in de woonkamer
De Burgemeester van Ameide en Tienhoven (Z.H.)

Luchtbescherming in de gemeenten Ameide en Tienhoven (Z.H.).

Uitkijk-Luisterpost Toren.

Ingevolge artikel 12 van de Wet van den 23sten April 1936, S 302 tot bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen, wordt U hierbij opgeroepen om dienst te doen bij den luchtbeschermingsdienst.
U is ingedeeld voor het betrekken van den uitkijk- en luisterpost op den Toren te Ameide.

dag 18 Januari 1940.
middags van 12 uur tot 12 uur, Daarna
De Burgemeester van Ameide en Tienhoven (Z.H.)

EN O, DIE MAANDAG, DAT WAS DE WASDAG!

Zaterdagmiddag, een grote teil
 Vol water en soda, erover 'n dweil
 Wasgoed erin om lekker te weken
 Na een dag opnieuw ernaar gekeken
 Zondagsavonds stiekem uitgewrongen
 En alles in de wasketel gedrongen
 Die ging dan op het oliestel
 Een hele nacht, gevaarlijk wel
 Werde de pit te hoog gedraaid
 Kwam walm en roet jou toegewaaid
 Maandagmorgen vroeg, voor dag en dauw
 zette je de ketel op het fornuis gauw
 Dan moest je weer erg hard stoken
 Om die was goed te doen koken
 De zeep waarmee werd gewassen
 Was eerst nog van degelijke klasse
 Groene zeep, Klok en Sunlightblokken
 Die je moest schaven tot vlokken
 Met zeepklopper ging het ook goed
 Je klopte en schaafde heel verwoed
 't Sop moest vettig, een tikje kraken
 Al kon je dit in de oorlog niet maken
 Er waren soort kleitabletten op de bon
 Voelde zanderig aan en kon goed schuren
 Je had ook toiletzeep, luchtig lichtgeel
 Maar na ene wasbeurt was er niet veel
 Zeep meer over; maar kledder was je wel
 Toen keek je niet zo naar rimpels of vel
 Verschoneden deden we slechts eens per week
 En niemand die daar toch vreemd van keek
 Aan 't end van de oorlog hield de kraan op
 En haalden we water uit de Lek voor ons sop
 In het dorp kon je bijna niks meer kopen
 Zodat we allemaal naar de pomp konden lopen

De keukenkastjes werden compleet leeg gemaakt
 Het eten koken moest bekant worden gestaakt
 De gebakken aardappels smaakten wat sopperig
 De aangebrande rijst ietwat dik en propperig
 Een washok met twee teilen plus en plank
 Een borstel en een stamper, helder en blank
 De witte was moest eigenlijk in de chloor
 Maar bij zonneschijn ging dat echt niet door
 Dan ging heel de natte boel naar de bleek
 Er was immers gras genoeg in onze streek
 Wel oppassen dat het niet te droog wordt
 Dan vlug een gieter vocht erover gestort
 Want drogende was in de blakende zon
 Werde zo geel als het maar zijn kon
 Het vervoer van de bleek naar het huis
 Was voor het vrouwvolk een zwaar kruis
 Een flinke mand van blank gevlochten teen
 Nee, zo'n vracht die droeg je niet alleen
 Met een mand nog nat wasgoed, boordevol
 Daar sloeg je echt niet mee op hol
 Daarbij moest je steevast hulp vragen

Ja, samen behoor je de lasten te dragen
 Eén lichtpunt was er in de oorlogstijd
 Er bestond een muur van saamhorigheid
 Het wasgoed lag blekend voor 't grijpen
 De schaarste begon al flink te knijpen
 Maar zover wij het ons kunnen heugen
 Kwamen we geen enkele diefstal teugen
 Ondertussen stond al het bonte goed
 Te weken, en dat moest met spoed
 Geborsteld worden op de plank, onderhand
 Ging het in 't tweede sop aan d'andere kant
 Licht-bonte, gevolgd door het donkerbont
 Zakdoeken, stofdoeken op 'd achtergrond
 En sokken en alles spoelen in koud water
 Soms een keteltje lauw, maar dat was later
 En emmertjes vol onder de gulle kraan
 Die moesten dan in de gootsteen staan
 En zomers buiten in de grote wasteil
 Dat gaf bij ons binnen minder gedweil
 Je buik werd dan ook niet zo kletsnat
 En je had geen gesjouw met de kokosmat
 Je vingers werden wel ijs en ijskoud
 Maar de maandag duldde geen oponthoud
 Intussen lette je op katten en koeien
 Die mochten niet op je bleekje stoeien
 Daarbij moest al het wasgoed gekeerd
 En de kruisen extra dik ingesmeerd

Waar waren we ook alweer gebleven?
 Wat moest er zoal worden gesteven?
 Overhemden, lakens plus de slopen
 Schorten, tafellakens en maar hopen
 Dat de stijfjel behoorlijk glad is
 Want met klonten erin, is het mis
 Waar je dan achter bleef haken
 Die scherpe puntjes in het laken
 Dat vindt men nu een beetje ongewoon
 Maar het wasgoed bleef langer schoon
 En was het licht-bonte dan gespoeld
 Daarna moest de stijfjel afgekoeld
 Het blauwsel-popje was evenzo ideaal
 Een blauwe waas verdreef het vaal
 Een houten kleeerrek of de drooglijn
 Moest afgenomen en echt schoon zijn
 En ook geen duizend dingen doekjes
 Met versleten hemd of onderbroekjes
 Vlug het knijperbakje uit de kast
 Wat wel bij geen enkele kleur past
 De was fluks kraakhelder opgehangen
 dat was een zaak van groot belangen.
 Alle kleren, zoek soort bij soort
 Hemden bij hemden, zoals het hoort
 De broeken een beetje uit het zicht
 Daarna weer terug naar andere plicht
 Was de was dan eindelijk strijkdroog
 Buiten aan de lijn of op zolder hoog
 Bij het fornuis op het droogrekkie
 De kousenmik had een eigen plekkie

Spiegel en ruiten dropen van het vocht
 Geen raam was er dat open kon of mocht
 Van de vensterbank drupte 't op het zeil
 Daar zette m'onder de koppiesteil (+ dweil)
 Geen mens vond zoiets vreemd weleer
 Het huis hing dan propvol met kleeer
 Vervolgens moest alles nog gestreken
 Alles stuk voor stuk opnieuw bekeken
 Wat te droog bleek, weer ingevocht
 In een mum een moltondeken opgezocht
 Een multiplex-plank kwam op de tafel
 Apart gelegd stukken met gat of rafel
 De hele boel moest piekfijn in de vouw
 Lakens persen was een gruwelijk gedouw
 Zeker ten tijde van de barre oorlogsjaren
 Daar er geen elektrische strijkijzers waren
 Toen moest je het fornuis flink opstoken
 Totdat jij zelf haast begon te koken
 Want het wasgoed behoorde spiegelglad
 Al hebben we zelfs winterse tijden gehad
 Dat we op de lakens moesten gaan zitten
 Op die grote lappen, jawel, die witte
 Want ze werden heus best wel glad
 Als je maar lang zat op je platte gat
 Ieder kreeg een stapeltje op zijn stoel
 Zo zaten we hoger voor het goede doel
 De gek ermee steken, was er niet bij
 Daarmee waren onze moeders niet blij
 En zo was het weerom bijna zaterdag
 Voordat de reutemeteut in de kast lag
 De kousen gestopt, de knopen eraan
 Een torntje gemaakt, een zoompje gedaan
 Gewassen, gestreken, gestopt en verstd
 Dat was de wasdag door ons hier verteld.

JANSJE WILL en TEUNTJE DEN HARTOG

EEN SABOTAGEDAAD NA GOED VIJFTIG JAAR OPGEKLAARD

Weet u nog van het zogenoemde Tobroekgevoel? Midden in het oorlogstumult, in de zomer van 1942, ging het de Duitsers nog zo voor de wind, de ene overwinning volgde op de andere, dat velen onder ons het ergste vreesden.

Heel verschillend werd er gedacht over de afloop van deze gruwelijke oorlog? Een deel van de onderdrukte volkeren dacht dat dit moordregime geen stand mocht en kon houden. Een ander deel echter twijfelde en voelde de loden beklemming, zeker toen op 21 juni de Noordafrikaanse stad Tobroek opnieuw viel: "Dit kon wel's verkeerd voor ons allen aflopen, en wat dan?"

Een onderwijsman die zich veel moeite gaf om in zijn omgeving dit Tobroekgevoel te bestrijden was de heer Joh. de Jong, hoofd van de Christelijke Lagere Landbouwschool te Ottoland. En die omgeving bestond uiteraard voor een groot deel uit zijn leerlingen, die uit alle windstreken van de Waard één of twee dagen per week naar school kwamen, wat afhankelijk was van het leerjaar waarin zij zaten.

Deze vurige Oranjeklant, patriot in hart en nieren, runde in zijn eentje dit instituut en zag het als zijn opdracht de jongens niet alleen op te leiden voor het boerenbedrijf, maar ook tot goede vaderlanders. Vandaar dat hij na de gebruikelijke opening en vóór hij aan zijn lessen begon, de toestand in de wereld en in ons land besprak.

Daarbij liet hij geen gelegenheid voorbijgaan zijn jongens erop te wijzen dat een ieder zijn steentje, hoe klein ook, kon bijdragen om de vijand afbreuk te doen. "Elk zandkorreltje in de Duitse oorlogsmachine gestopt betekent een bijdrage aan de goede zaak", was een van zijn uitspraken. En deze houding en woorden hebben niet nagelaten in vele jongensharten en -hoofden wortel te schieten. Zo'n vruchtdrager-leerling was Coop Kool uit Ameide.

Toen deze een jaar of vijftien was, kreeg vader Toon de verplichting van hogerhand een stuk land aan de Tiendweg, de Kampjes geheten, in te zaaien met koolzaad. Dat gebeurde in de herfst en halverwege het jaar daarop zou het rijp zijn. Tot grote ergernis van Coop zag die het gewas onder en om de piramidebomen uit de kluiten wassen. Straks zou het geoogst en ingeleverd moeten worden: het was immers bestemd voor de moffen: de olie die eruit geperst werd, was bestemd voor het oorlogsapparaat van de onderdrukkers: brandstof voor hun vliegtuigen. Hoe dit te voorkomen? Dat voorbeeld van die zandkorrel van zijn leermeester De Jong was bij hem 'in goede aarde' gevallen. In die zich groen en geel ergerende boerenzoon rijpte het plan om het koolzaad, als het groengeel zou worden, voortijdig af te maaien.

't Is inmiddels mei 1943 geworden. In zijn eentje zet hij zijn tot in de puntjes doordacht aanvalsplan op. Geen ouder, broer of vriend heeft hij deelgenoot van zijn voornemen gemaakt. Op voorhand wordt een zeis vlijmscherp gehaald, een wetsteentje -een strekel zou te veel lawaai maken- en een stel klompen gaan in een zak en dit vrachtje alsmede een polsstok brengt hij op de avond vóór de veldslag naar het kampje aan de Tiendweg.

Als hij die nacht zich ervan overtuigd heeft dat alle Kolen, pa en moe, Nel, Martien en Jan in diepe rust zijn, sluipt Coop zijn bed uit, schiet zijn kleren aan en waagt zich naar de tafel op de deel, waar hij wat brood klaarmaakt, want hem staat een zwaar karwei te wachten. Uiterst behoedzaam trekt hij bij de achterdeur zijn kaplaarzen aan en belandt zonder kleerscheuren bij het koolzaadland. Met klompen aan, want maaien met laarzen aan is te riskant, en met bonzend hart en zwetend ondanks de kille nacht gaat hij aan de slag. Haast is geboden, want om half vijf is het weer melkenstijd en vader Toon is gewend zijn zoons om een uur of vier te wekken. En warempel, af en toe zijn zeis een beetje wettend, heeft Coop kans gezien na een paar (in)spannende uren zijn verwoestend werk te voltooien.

Nu de weg terug: om de politie op een dwaalspoor te brengen is hij achter op de kamp over de sloot gesprongen, heeft aan die verkeerde kant een boel baggersporen gemaakt om vervolgens weer terug te springen en over het gemaaide land naar voren te lopen richting Tiendweg. Daar aangeland is hij deze voorzichtig overgestoken. Om zijn aftocht te dekken heeft Coop zijn zeis en de zak met spullen over de sloot gegooid en is vanaf de Tiendweg met de polsstok over de brede dijksloot gesprongen om op het weiland terecht te komen dat bij de boerderij uitkomt. Thuis aangekomen merkt hij dat aan zijn zeis nog gevelde koolzaadresten kleven. Haastig veegt hij die eraf, maar de zeis blijft nat. Dat is eveneens het geval met zijn laarzen. Zowel zeis als schoeisel heeft hij als de wiedewaai op een schuurzoldertje verstopt. Vermoeid doch voldaan ligt

hij even later onder de wol. Ja, even maar, want niet lang erna klinkt de roep van : jongens, 't is tijd! Een kwartier later haast de wakkere snoodaard zich op de fiets naar de Haarsteeg, waarbij hij onderweg eventjes tersluiks naar rechts loert, maar er valt in de schemering weinig van het slagveld te bespeuren. Weldra zit hij onder de koeien, op een stuk land dat grenst aan dat van Arie Kortleve. Die moet hij in de gaten houden, want op het moment dat die klaar is met melken, heeft hij ook zijn koeien uit, op anderhalve na; toe maar voor dit keer! Samen rijden ze huiswaarts tot Coop ineens uitroept: "Moet je nou's kijken, wat is hier gebeurd!" Samen gaan ze poolshoogte nemen; Coop beent de hele kamp over met Arie in zijn kielzog, van voor naar achter en van links naar rechts. Geen spoor te vinden. Die twee gaan met het grote nieuws op huis aan.

Ja, er zit niets anders op dan dit aan te geven en nog diezelfde dag krijgt de plaatselijke politie versterking van collega's met speurhonden. Zoon Coop staat vooraan om dit vreemd volk naar de plek des onheils te begeleiden. In minder dan geen tijd komen de rondsnuffelende honden op Coop af. Dat is verklaarbaar: hij is immers de ontdekker van vanmorgen. Wat hem ondanks de angstige spanning toch met enige trots vervult, is de opmerking van een der speurneuzen dat dit onmogelijk het werk van één man kan zijn.

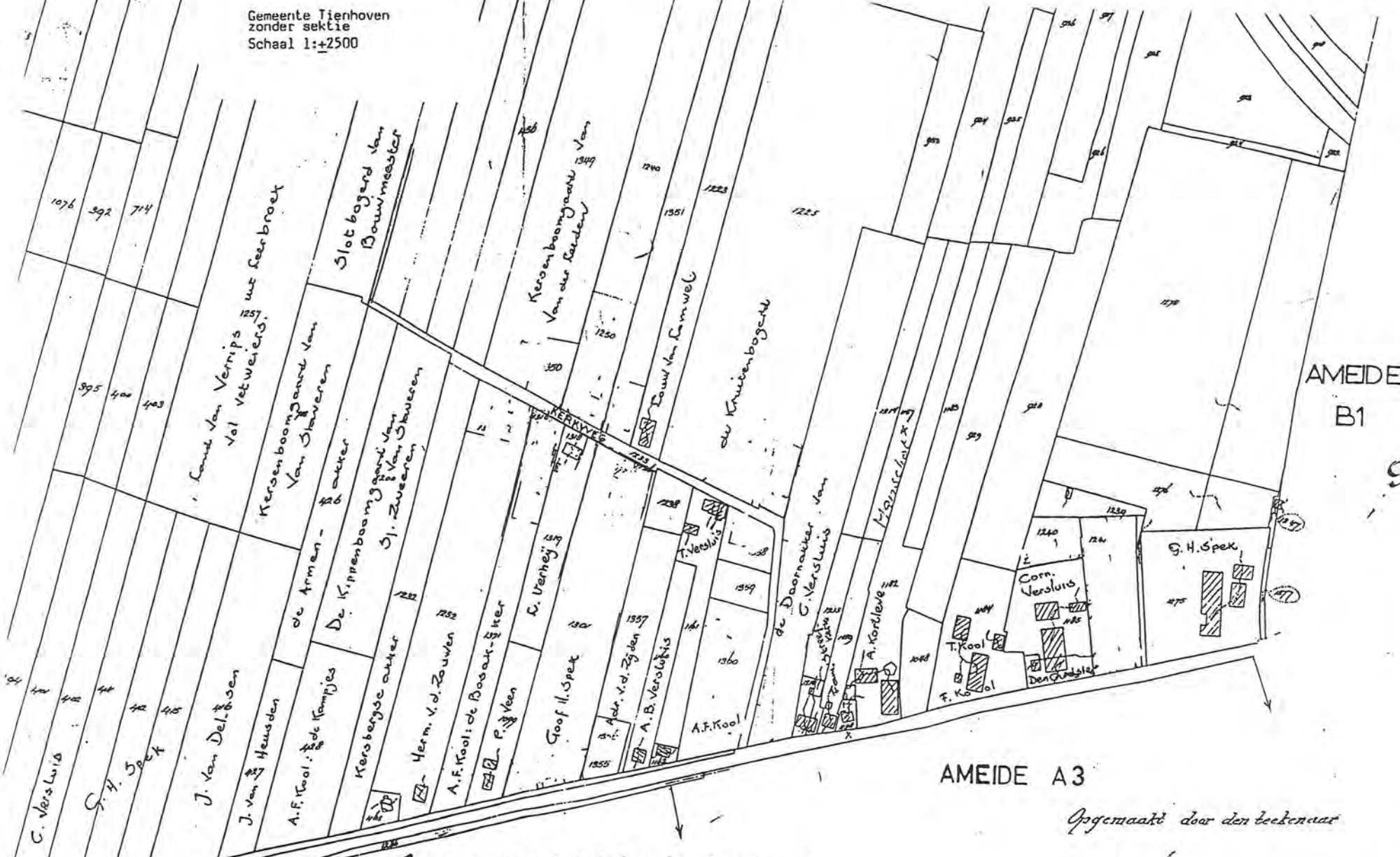
Daders zijn er dan ook nimmer gevonden. Wel heeft heel Ameide en Tienhoven voor dit bij nader inzien best gevaarlijke en moedige stukje sabotage moeten boeten. In de bocht van Broek lag namelijk nog zo'n perceel koolzaad, eigendom van Kees van IJzeren, te gelen. En om herhaling te voorkomen werd alleman boven de achttien jaar opgeroepen om verplicht beurtelings wacht te lopen, behalve Coop zelf, want die was nog te jong, tot het moment dat het koolzaad geogst is.

Coop heeft wijselijk zijn mond gehouden, maar na verloop van tijd heeft hij het zijn vrienden, wel toevertrouwd . Maar gezien het vertrouwelijk karakter van dit verhaal nooit echt wereldkundig gemaakt, ook niet na de bevrijding.

Met toestemming van de maaier hebben wij deze wederwaardigheid te boek gesteld met de uitdrukkelijke boodschap erbij dat hij er zich naderhand vaak over verwonderd heeft hoe je als jongmens onder de

fascinerende invloed van volwassenen tot daden kan komen met mogelijk ver strekkende gevolgen, hetzij positief of negatief!

Amelde. Ongevraagde dienst. In de nacht van Maandag op Dinsdag hebben tot nu toe onbekende daders bij den landbouwer A. F. Kool ongeveer 100 roede koolzaad afgemaaid. Politie met medewerking van de speurhond konden niets ufrichten.

AMEIDE A3

AMEIDE B1

Opgemaakt door den teekenaar

Vergeleken en duidelijk verklaard
 Te Utrecht, den Maart 1893

De Landmeter

Overeenkomstig het minuutplan

Arbeitseinsatz:

Arbeitseinsatz, onder deze beladen betiteling en nog vele andere kreten, trachtte de bezetter goedkope jonge arbeidskrachten voor zijn oorlogsvoering te betrekken en dan tevens het opkomende verzet in die groep te ondermijnen.

Dit hield echter voor de samenleving wel in, dat alle bedrijven van groot tot klein, in begin 1942 op moesten geven wat het bedrijf inhield, of er werk in uitvoering was, alsmede ook het aantal werknemers.

Als mede-vennoot in een kleinschalig bouwbedrijf, waar praktisch geen legaal werk kon worden aangetoond, kwam ik aanmerking voor dit doel en werd als zodanig ingeschreven bij de Organisation Todt te 's Gravenhage, waar tegelijkertijd mijn persoonsbewijs en bonkaarten werden ingenomen.

Hier werd ik met nog een 40-tal anderen, waaronder ook 2 personen uit Nieuwpoort, ingeschakeld bij de bouw van bunkers als kustverdediging.

We werden gehuisvest in een kille bollenschuur, waar slechts één grote kachel aanwezig was, die we zelf moesten bedienen met een schaarste aan brandstof. Begrijpelijk dat het dringen was bij deze warmtebron, die zelfs 's nachts voor onrust zorgde. Voorwaar geen ontvangst om over naar huis te schrijven.

In eerste instantie moesten we dwars door het omvangrijke kassengebied een smalspoor aanleggen voor aanvoer van materialen, zoals zand, grind, cement etc. voor de bouw van die bunkers.

De leiding berustte bij een Duitse sergeant en een tweetal Hollanders (die blijkbaar zichzelf hadden gepresenteerd voor deze taak). Tot mijn verbazing herkende ik in één van een oude Ameidenaar, en het leek me beter om me niet bekend te maken, temeer omdat wij er gezamenlijk op uit waren om zo min mogelijk medewerking te verlenen, en dit lukte ons best bij deze onkundige leiding, die zich snel ontpopten als ridders van de droeve figuur.

Daar ons werkterrein spergebied was, en ook ons onderkomen hierin stond, was onze vrijheid zeer beperkt en kon het terrein alleen betreden worden met een ausweis (die was ons inmiddels verstrekt). In dit onderkomen was een geïmproviseerde gaarkeuken opgesteld, waar 's avonds een warme maaltijd werd verstrekt, hiervoor moesten we wel in de rij gaan staan met een pan in de hand. 's Morgens ging dit op dezelfde wijze voor brood en koffie en in het middaguur werd op het werk soep aangevoerd, die wij vanwege de onsmakelijkheid maar "bunkersoep" noemden; maar over het algemeen was het voedselpakket niet slecht te noemen.

In dit ontoegankelijke gebied moesten wij alle dagen in de week tien uren in touw zijn en we mochten als vrijgezel slechts om de vier weken met driedaags verlof, gehuwden om de twee weken. Bovendien was er daar praktisch geen openbaar vervoer en zijn we enkele malen bepakt en gezakt door de duinen naar Hoek van Holland gelopen, waar we met de Reederij op de Lek - boot huiswaarts konden keren.

Daar de winter '42 - '43 vrij streng was en het niet meer houdbaar was in de bollenschuur, zijn we overgeplaatst in barakken in Monster. Dit was als huisvesting een hele verbetering. Vandaar werden we met legerauto's naar het werk vervoerd.

Aan de bunkerbouw zijn we niet toegekomen, daar we alras werden overgeplaatst naar Camperduin met als onderkomen weer barakken. Van hieruit werden we dagelijks vervoerd naar Petten, waar bunkers werden gebouwd nabij de Hondsbosse Zeewering, het plaatsje Petten was toen al niet meer bewoond.

Hier kregen we direct te maken met bunkerbouw en vanwege mijn beroep, kreeg ik alras bouwtekeningen voorgeschoteld met de opdracht met een groep van circa 15 personen deel te nemen in de voorbereiding van deze projecten. Er waren toen al enkele van deze gebouwd maar nog niet in gebruik genomen.

Deze grillige gevormde bunkers hadden een afmeting van circa 15 x 25 m, uitgevoerd in gewapend beton en de onderzijde van de daken nog verstevigd met stalen balken; de vloeren waren dik 1.50 m, wanden en daken waren dik 2.00 m. Ook hier waren de werktijden 10 uur per dag, alleen met het betonstorten van wanden en daken ging het in

één stuk door, ook des nachts. Tijdens dat nachtwerk, waarbij alles verlicht was, moesten we vanwege de overvliegende geallieerde vliegtuigen de vlucht nemen naar reeds bestaande bunkers, maar gebombardeerd of beschoten zijn we eigenlijk nooit. Vermoedelijk hechtte men niet veel waarde aan deze bolwerken.

Onze huisvesting in Camperduin was slechts van korte duur, want na enkele weken zijn we overgeplaatst naar Petten en wel in leeg staande schoolgebouwen. Deze situatie veroorzaakte nog meer vrijheidsbeperking, temeer daar dit spergebied werd bewaakt door krijgsgevangenen uit Rusland, die voor ons onverstaanbaar bleken en bij de minste strubbeling gelijk in het geweer traden. Bovendien moesten we op begaanbare paden blijven wegens aanwezige mijnevelden.

Dit hield verder in dat we alleen dit gebied konden verlaten via legerauto's onder Duitse leiding en controle.

Deze situatie bleef ongewijzigd tot medio 1943, toen echter de stuwdammen in het Ruhrgebied door bombardementen van geallieerde vliegtuigen waren vernietigd, werden de meesten van onze groep verwittigd zich klaaar te maken, om daar ter plaatse ingeschakeld te worden.

We mochten 3 dagen met verlof naar huis en moesten ons dan later melden in het kustplaatsje Terheide voor de aftocht naar Duitsland. Persoonlijk voelde ik niets voor deze bestemming en ik weet dus niet hoevelen daar ingetrapt zijn.

Inmiddels was er voor mij voor een onderduik-adres gezorgd in onze agrarische omgeving en dit was een goede bestemming, daar ik verstoken was van een persoonsbewijs en de nodige bonkaarten.

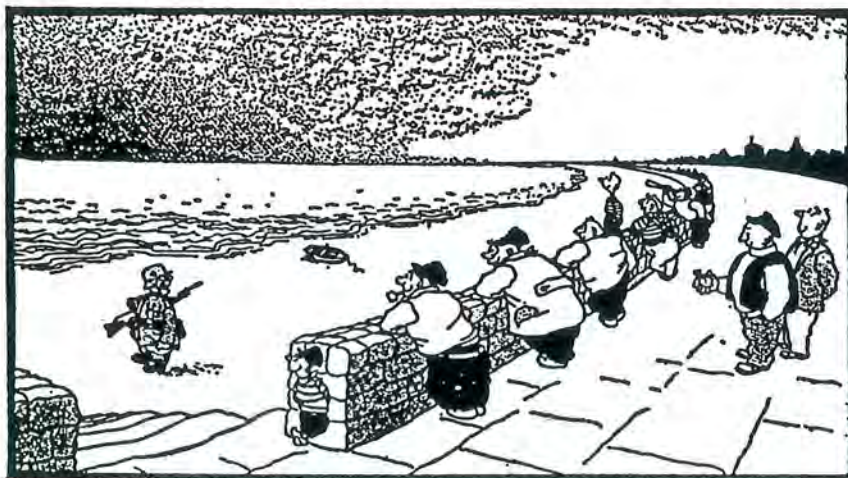
In deze bij uitstek boerenstreek heb ik me verder nuttig kunnen maken met het opknappen van stallen en diverse landbruggen in de polders. Daar in die tijd ook de bouwmaterialen op de bon waren, werden deze via ruilmiddelen als boter en kaas verkregen, maar dat was niet mijn zaak.

Via de Tiendewegen op de fiets met massieve banden ben ik toch wel enkele malen in de weekends thuis geweest en daar zelfs in een razzia-val gelopen.

Daar ik echter nog in het bezit was van een Ausweis, en daarbij vertelde ik dat ik met Urlaub 3 dagen thuis vertoefde, liep dit met een sisser af. Ook op mijn onderduik-adres heb ik éénmaal dit staaltje met succes kunnen uithalen en dan natuurlijk wel met enige angst in mijn benen.

Toen kwam eindelijk de bevrijding, en misschien vreemd, ik was zo naar mijn onderduik-omgeving toegegroeid, dat ik daar tot september 1945 mijn diensten ter beschikking heb gesteld en vanzelfsprekend ook de bevrijdingsfeesten mee gevierd.

Tot slot dan kan dit simpele verhaal een aanvulling zijn ter herinnering aan het Oorlogsgebeuren.

“Nou . . . , waar wachten jullie nu eigenlijk op?”

Duitschland
wint voor
Europa
op alle
fronten

Drie maanden Duitsland en de vlucht.

Er wordt al veel gesproken en georganiseerd om het 50 - jarig bevrijdingsfeest te vieren. Zal het in mei niet zo zijn, dat de herinneringen tijdens de oorlog meer in gedachten zijn, hoe ieder het in deze 5 jaren oorlog als onderdrukking en heerschappij aan den lijve heeft ondervonden? Wat mij bij blijft zijn zeker eerst de belevenissen en daar wil ik graag wat over schrijven.

Het was begin september '42 dat ik als eerste van Ameide in opdracht van Seyss Inquart via het gemeentebestuur een schrijven kreeg om mij verplicht te laten keuren in Dordrecht. Iedereen werd goedgekeurd en na 10 dagen zat ik vanuit Dordrecht in Duitsland. In die tijd wist ik nog niet waar ik me kon vervoegen om onder te duiken.

Er bleek al gauw dat we met 100 jonge mensen, meest schilders, vervoerd werden richting zuid' Duitsland, waar we 's avonds in een leeg kamp in het plaatsje Wahn onder Keulen werden ondergebracht. De krijgstucht voelden we al direct, dat dit bewaarheid zou worden, want de eerste ochtend moesten we om 6 uur op appel staan en was het nummeren gelijk het bij het leger gewoon is. Iedereen kreeg een opgelapt bruin soldatenpak met klofje.

De één was zijn broek te klein, de ander te groot. Men was zo herkenbaar als Hollander. De Russen liepen in lompen en de Fransen in een groen pak. Ook andere rassen waren er, maar dat kan ik me verder niet herinneren. Als Hollanders zaten we in één kamp, alle andere nationaliteiten bivakkeerden elders. Toen het kamp met 3000 mensen vol zat, werden we ingedeeld in groepen van 200 man en zo kwam ik in Düsseldorf terecht in een school midden in de stad. De stad was toen al voor een groot gedeelte plat gebombardeerd.

Tijdens het appel moest alles kloppen, anders bleef je net zo lang in de mistige, ijzige kou (het was toen al november) staan tot alles in orde was.

Vanuit de stad moesten we anderhalf uur lopen naar het werk, wat bestond uit auto's laden met delen van nieuwe barakken. Het laden ging maar zelden goed, want niemand kon zagezegd auto's laden, dus viel alles er onderweg af. Dit laden was een vorm van sabotage. Er moest ook wel eens wat anders gedaan worden, maar nog niet schilderen! 's Avonds als we in 't school terug kwamen, moest er marcherende gezongen worden, anders kregen we geen soep. Die soep bestond uit bloemkoolblad met ook wel rupsen. Dit werd staande opgegeten. Als je het op had, dan sloot je achter de rij weer aan voor eventueel nog wat. Het was precies een gaarkeuken. Verder kregen we met z'n drieën één kuch. Eén van de drie probeerde er zoveel mogelijk sneden vanaf te snijden. Het aantal was hooguit 5, maar daar werd het natuurlijk niet meer van. Dit was het rantsoen voor de hele dag.

Na drie weken kregen we van thuis wat toegestuurd, wat we met z'n drieën altijd deelden. De eerste drie weken wisten we al wat honger was. Dit vulden we 's avonds op door bruin water (pils) te gaan drinken, want we mochten nog wel 's avonds buiten het kamp. Van die "pils" werd je nooit dronken, maar 's nachts moest je al dat vocht weer kwijt, dus van slapen kwam niet veel terecht.

We lagen drie hoog. Precies als in de concentratiekampen. Bij luchtalarm werd er in onze barak melk (busjes) en sigaretten gestolen. De dader werd bekend en die heeft het niet gemakkelijk gehad.

Om het verhaal niet te lang te maken (er is wel een boek over te schrijven) kwam ons ter ore, dat er jongens waren die in de weekenden stiekem naar huis gingen en weer terug kwamen. Als de commandant of de hauptmann dat te weten kwamen dan volgden er straffen. Dan werd er midden in de nacht alarm geslagen en moesten we binnen 5 minuten op appel staan en dan kwam de kapitein met zijn dronken kont vertellen dat er voor zijn stube menselijk afval was achtergelaten, wat nooit waar was. Dit waren een zelfde soort praktijken als die in de vele kampen voorkwamen. Daar ging het op een veel en veel gemener manier. Dit is ons gespaard gebleven.

Rond de Kerstdagen zouden we met verlof mogen, maar op 't laatste ogenblik was er geen trein, dus ging het niet door. Daarvoor in de plaats kregen we een feestavond aangeboden, waar werd gevraagd wie mondharmónica kon spelen. Ik kon dat wel, maar trapt daar niet

in, meerderen wel. We voelden ons (mijn maats Wout en Adrie) belazerd en zijn vroeg naar bed gegaan. De militaire staf was wel knal bezopen. Ik beschrijf maar hoe de mentaliteit van de Mof was. Dus met Kerst was ons drieën bekend hoe je kon vluchten. Dit heb ik met Adrie en nog twee anderen ondernomen. Wout wilde niet mee uit geloofsovertuiging, maar heeft ons wel de barak uitgeholpen, want we waren juist van uit Düsseldorf verhuisd naar een nieuw barakkenkamp.

Op Oudejaarsavond was het de beste tijd om te vluchten, want er was minder toezicht door de moffen. We gingen in ons burgerpak op stap met alle kleren die we hadden eerst aangetrokken te hebben. Ook hadden we wat droog brood gespaard en in onze zakken zitten voor onderweg. Met geluk hadden we onze burgerkleren kunnen behouden, alle anderen hadden deze al eerder naar huis moeten sturen. Alles werd steeds strakker aangehaald, echt moffen-tactiek.

Om 6 uur begon de vlucht en gingen we tussen opgestapelde barak-schotten door naar de elektrische tram en tijdens het wachten kochten we een Duitse krant om quasi wat te lezen. Tijdens de rit kwam er een bombardement op Düsseldorf. Daar waren we dus net aan ontsnapt. Door dit oponthoud kwamen we te laat voor de trein en moesten we wachten tot half één. Precies 12 uur hebben we elkaar een Gelukkig Nieuwjaar gewenst. Dit is om nooit meer te vergeten.

De reis ging met de trein naar Kleef, waar we om half drie in de nacht aan kwamen. Ook hier moesten we wachten tot 7 uur voor de trein die naar Beek aan de grens rijdt. In Kleef bleken we niet met 4 maar met 5 mensen te zijn. Die vijfde jongen vroeg ik om mijn twee koffers mee over de grens te nemen. Hij had nl. een verlofpas en kon vrij de Duitse grenswacht passeren. Wij met z'n vieren moesten één stopplaats voor de grens uitstappen, dit alles volgens vluchtplan.

We zijn in een ijzeren lichtmast geklommen en hebben ons in een doorneg laten vallen. We hadden nl. geen last van de wacht, die was juist van ons afgelopen zonder dat hij ons zag. We hebben hier natuurlijk alle geluk gehad wat maar mogelijk was.

De jongen met mijn koffers stond op ons te wachten en kreeg als beloning tabak, die in de koffers zat.

Vanaf Beek met de tram naar Nijmegen, daar op de trein en zo zaten we in Rotterdam in het station om 12 uur aan de snert. Om 2 uur gingen we met de Lekboot naar Lekkerland, waar ik een fiets kreeg en met heel slecht weer stapte ik 's avonds om half 9 bij mijn ouders binnen voor enkele minuten. Direct daarna heb ik een week bij een oom en tante van me gelogeerd, waarna ik nog tweeënehalf jaar onderduiker ben geweest.

Maar dit is weer een heel ander verhaal.

G. Langerak.

Es wird hierdurch für die Zwecke des Arbeitseinsatzes bestätigt, dass der

Oskam Cornelis

Personalausweis Nr. A20 Nr 000007 geboren am 15 Sept 1906

wohnhaft Ameide Prinsengracht 45

in der Landwirtschaft/~~einem landwirtschaftlichen Hilfsbetrieb~~

(Nichtzutreffendes zu streichen)

seit 31 Maart 1942 tätig ist.

Ausstellungsort Konvelon, den 13 Mei 1943.

Ausstellende Stelle,

der P. B. H. (Örtlicher Bureauhalter) des Pfov. Voedselcommissaris,

[Signature]

L № 298290

AUSWEIS

gemäß den Richtlinien für das Freistellungsverfahren der Hauptabteilung Ernährung und Landwirtschaft beim Reichskommissar für die besetzten niederländischen Gebiete

Stempel:

Provinciaal Voedselcommissaris voor Zuid Holland
DISTRIBUTIE-PERIODE
Plaatselijk Bureauhouder te NOORDeloos

De Klok die niet geroofd werd.

In Nieuwsblad nr 1 van '95 hebben wij U iets verteld over de klok van Ameide. Nu iets over de 16e eeuwse klok van Tienhoven.

Niet alle klokken die in ons land in de torens hangen werden ook daadwerkelijk gegoten voor de betreffende toren, er was een handel in klokken, voornamelijk gieterijen waren hierin actief, als een Kerk- of Gemeentebestuur een andere, meestal grotere klok wenste kwam de eerste in de handel terecht, want omsmelten bracht extra kosten met zich.

Zo ook die van Tienhoven, als in 1770 de beiaard, bestaande uit 17 klokken, van de Grote Jacobskerkstoren te Vlissingen verwijderd wordt door de bekende klokkengieter Andreas Josef van den Ghein uit Leuven, heeft dit klokje daar 182 jaar gehangen (1588-1770). Misschien heeft Michiel de Ruyter (1607 - 1676) bij zijn beklimming van de toren wel op deze klok geslagen.

De klok komt dan vermoedelijk kort na 1770 in Tienhoven te hangen.

Het opschrift luidt: O Passi Graviora Dabet Deus His Quoque Finem
Thomas Both me fecit 1588.

De vertaling: O gij die wel erger beproevingen hebben doorstaan,
ook aan de tegenwoordige zal God een einde maken.
Thomas Both heeft mij in 1588 gemaakt.

Het opschrift komt uit de "Aeneas" van Vergilius (70 - 19 v.Chr.). Aeneas was een Trojaans held, die uit het brandende Troje ontkwam met medeneming van zijn vader en zoontje waarbij hij geholpen werd door zijn moeder Aphrodite.

Hij zou deze spreuk uitgeroepen hebben bij zijn stranding in Latium de streek rond Rome.

Naar aanleiding van de klokkenvordering door de Duitse bezetter, welke reeds in 1941 aarzelend op gang kwam, is in jan.'43 ook een tekening van deze klok gemaakt in opdracht van de Gemeente door Anton Verhey. Over de vordering is in het archief van de Gemeente nog correspondentie met het bureau voor Non Ferro metalen te Den Haag, maar een en ander heeft niet geleid tot vordering van de Tienhovense klok.

Bronnen:

Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, Dr. L. de Jong, deel 7, blz. 36 v.
De Alblaserveerd, Drs. C.L. van Groningen
Archief voormalige Gemeente Tienhoven
Griekse Mythen en Sagen, Gustav Schwab
Raadpleging Dr. André Lehr, Casparoloog/beiaarddeekundige Beiaardmuseum Asten

~~1588~~ O PASSI GRAVORA DABIT DEVS HIS QVOQVE HIVEM THOMAS BOTH ME FECIT 1588

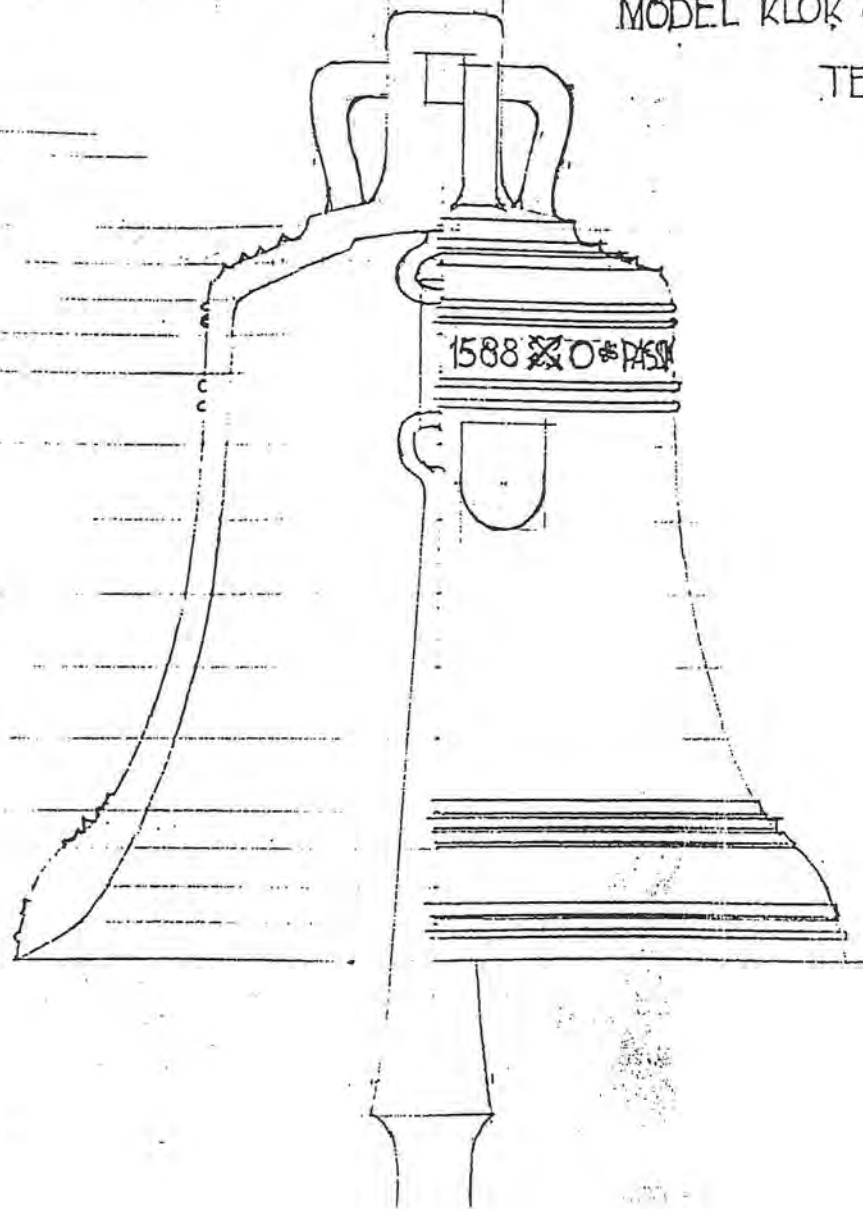
MODEL KLOK UIT DE GEMEENTE TOREN
TE TIENHOVEN. SCHAAL: 1A:

UITWENDIGE MATEN

WANDDIKTE

190	
282	60
328	23
332	17 1/2
332	17 1/2
335	17 1/2
343	17
358	18 1/2
382	20
416	23
466	30
522	47
568	54
578	42
590	

MATEN IN mm.

JANUARI 1943.

Murhey

HOGEWAARDSE OORLOGSHERINNERINGEN

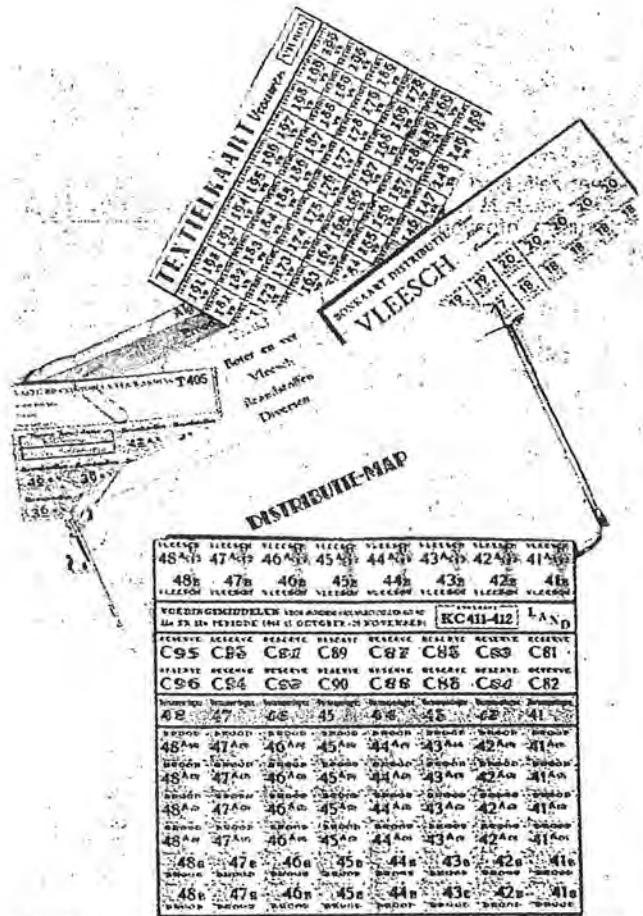
't Was oorlogswinter, donker en kou
 Met mijn broers Arnold en Pauw
 Chrisje, pa en moe en olielamp
 Wintertenen, walm em damp
 Engelse les van onderduiker Jan
 De hele buurt kreeg 'n kik ervan
 En t mooiste: 'avonds stiekem buiten
 In 't pikkedonker met kornuiten
 lets verzinnen; ja, een fopspel:
 een neppiloot trekt aan de bel
 Ja, dat doen we, ze denken vast
 Dat een Engelsman hen verrast
 Niemand krijgt wat in de gaten
 Kunnen ze eens echt Engels praten
 En zo is het snode plan beraamd
 Mensen laten schrikken, onbeschaamd
 Arnold zou de hoofdrol spelen
 -Altijd goed in het bevelen-
 Jullie kruipen achter de heg
 Scherp luisteren naar wat ik zeg
 Overall aan, onder de rechterarm
 draagt hij met heel veel charme
 een vloerveger met verlengde buis
 Warempel, 't leek een wapen kwansuis
 Zwarte laarzen, brede koppelriem
 Helm op van een onbestemd regime
 Want het moest wel echt lijken,
 Wilde je je doel bereiken
 Beetje in het donker blijven
 Engels mompelen en hard hijgen
 Jullie houden je heel stil
 Eerst gaan we naar familie Will
 Waar duiker Jan moet opdraven
 om te bewijzen zijn talengave
 Daarna naar Kees en Mag Versluis
 Op naar De Oudstens in het voorhuis
 Gerrit geeft in zijn beste Engels
 ten aanhoren van die bengels
 the sluip-way to Rotterdam aan
 De vlieger zei hem te verstaan
 Ook bij Teunis Kool en Kortleve
 is het even aan twee kanten beven
 Maar alla, ze denken met z'n allen
 Die is uit de lucht komen vallen
 Daar kwam nog een mooi idee
 Louw van Lomwel, wie gaat er mee?
 Kom op dus naar het Breeje Pad
 Maar dat ging niet al te glad
 Louw die stommelde naar voren
 Liesbet liet zich toen ook horen
 En wat geen mens had verwacht:
 Vloeiend Engels sprak zij zacht
 "Come in this house"; onze vlieger
 Schrok, ontmaskert zij deze lieger?
 Want al was die Louw wel klein

Hij kon best erg venijnig zijn.
 "No, no, I comming not binnen"
 Waren Arnold z'n beste zinnen
 Liesbet was nog veel meer mans
 Schakelde subiet over in het Frans
 Zij nam de semi-piloot bij de hand
 En wees de weg over het achterland
 "Zal ik je een stukje vergezellen
 Of soms de ondergrondse bellen?"
 De pseudo kreeg het Spaans benauwd
 En dacht aan lijfelijk behoud.
 Achter de heg een groot plezier.
 Hoe komen we heelhuids van hier?
 Onze brokkenpiloot trok zich terug
 D'achterhoede als dekking in de rug
 Heel stilletjes slopen ze naar Spek
 Klommen over het kersenbogerdhek
 over het land van de Streefkerken
 Niemand hoefde ze op te merken
 Langs goudvissenvijver en Horregat
 Ze kenden in d'n donker ellek pad
 Zo eindigde een van onze avonturen
 In spertijd, dat zijn verboden uren
 Maar juist omdat zoiets niet mocht
 heeft de jeugd menig waagstuk gezocht.

Echte honger hebben we niet geleden
 Door wat burens-boeren voor ons deden
 Vier jaar lang; zeker dag voor dag
 Ging er de melkpan naar tante Mag
 Aardappels halen; had Kees 's geen tijd
 "Rooi ze zelf maar, bin je beschijt"
 We hebben ook 's 'n varkentje gehad
 Om vet te mesten, maar hij bleef plat
 Uiteindelijk moest het toch geslacht
 En had pa een zakje zout meegebracht
 De krulstaart is in de Keulse pot gedaan
 Tot nog toe was het alles goed gegaan
 Maar na een kwaai dag, drie of vier
 Riep ieder: "Ba, wat stinkt het hier!"
 Dit varken kon vast niet tegen zout
 Of was dat spul van vader te oud?
 Ons slachtoffer, de arme goede gave,
 Is in de tuin met smart begraven.

Ik dwaal echter af van de piloot
 Onze Arnold werd al aardig groot
 Echt onderduiken was het wel niet
 Toch beter dat een Duitser je niet ziet
 Daarom was hij bij Kool de meeste tijd
 En wij waren zodoende een eter kwijt
 Na afloop van hun spannend avontuur
 Ging hij dus slapen bij Kool, ons buur
 Zo lag hij net met Coop te bedde
 Of zuster Nel kwam truste zeggen: "Wedde
 Wat er vanavond is voorgevallen
 Ik snapte van zijn taaltje de ballen
 Aan de deur stond een vreemde soldaat

Slechts een fractie van de administratieve romslopp behorende bij de huidige gezins-voedselpolitiek

Vast een Engelsman aan zijn praat
 Hij leek wel op zo'n parachutist
 Jullie hebben me een boel gemist
 Een knappe knul; ik kon 'm wel zoenen
 Maar hij was in een wip weg, louw loene
 Zelig was 't, waar zou die nou zijn?
 Ik vind die oorlog rot en niks fijn."
 Nels tranen biggelden en Arnold met Coop
 Gaven hun zus en buurmeisje weer hoop
 "Nel, die knul komt best wel terecht
 Alle mensen zijn nog niet zo slecht."
 En dat was ditmaal naar waarheid gezegd.

25 Juni 1944, een der zwartste dagen der Termeijse oorlogsjaren.

Op een prachtige zomerse zondagmorgen in alle vroegte werden we gewekt door mijn vader met de alarmerende woorden: "Jongens, direct eruit, het is razzia". De wekker stond op kwart voor zeven. Na bij gekomen te zijn op dit ongewoon vroege uur, bleek dat vader al veel eerder op was. Hij vertelde nl. dat "de jongens" al gewaarschuwd waren.

Dit betrof dan onze beide broers Dirk en Peet. Er bestond in die dagen een methode, dat in geval van nood in een mum van tijd iedereen gewaarschuwd werd door een mond op mond doorgave. Deze vorm heeft al meerdere malen bewezen goed te functioneren. Dus waren wij redelijk overtuigd, dat het wel weer goed af zou lopen. Naar buiten was er toen al niet meer bij, overal Duitsers en NSB-ers. Deze liepen met lijsten in de handen, met daarop alle namen van gezochte onderduikers. In die tijd bevonden zich zeer veel onderduikers in Ameide. De avond ervoor, dus zaterdagavond net voor Sperrtijd (tien uur), stonden wij buiten op het erf nog even met elkaar te praten, dat waren dan vader, Dirk, Peet en ik. Misschien dat er nog meer bij stonden, maar dat weet ik niet meer zeker. Toen, dus in de schemer, gingen twee plaatselijke NSB-ers voorbij, volledig in het NSB uniform. Wij zeiden nog tegen elkaar: "Waar zouden die zo laat op af moeten?", niet bevroedend dat zij al actief begonnen waren aan de razzia. Daarna gingen Dirk en Peet weg. Zij sliepen al een hele tijd bij Piet den Hartog op het vlierinkje. Een slecht zichtbaar luikje in het plafond van de slaapkamer van het echtpaar Den Hartog vormde de toegang, bereikbaar via een los trapje. In tijd van nood konden ze dit naar boven trekken, het luikje sluiten en maar hopen dat het niet zou worden ontdekt. Zover is het echter niet gekomen, maar dit later.

Bij ons thuis heerste eigenlijk al een ontspannen sfeer. Alle jongens waren veilig. Aart zat allang in Friesland en Jan bij Teres Willemse. Ik was dus als enige jongen nog thuis, maar daarmee was niks aan de hand, want ik was toen nog net vijftien, dus veilig. Zo rond negen uur dachten wij dat we het hadden gehad. Voor tijdpassering zat ik net achter het orgel en speelde: "Als de dag met gouden glans, Zondags aan breekt aan de trans. Geen geluid de stilte breekt, Alles ons van ruste spreekt....." Toen ging plotseling de bel van de winkel. Drie Duitsers kwamen direct de huiskamer ingestoven. Ze werden door vader ontvangen. Volgens de door hen mee gebrachte papieren zochten ze een zekere C. van Toor. Dit betrof natuurlijk mijn vader, maar deze was zo wijs mij mee te geven, suggererend dat ik de gezochte persoon was. Zo doende kon vader de dans ontspringen en mij zouden ze toch wel weer laten lopen als bleek dat het geboortjaar niet klopte. Ik werd dus meegenomen. Ergens vond ik het wel stoer, want ik was die dag voor het eerst in lange broek, dus geweldig.....en dat niet alleen. Men bracht mij op naar de Dam. Maar voor wij daar waren moesten wij de Fransestraat door. En jawel hoor!!! Zij stond met nog een paar familieleden buiten. En ik me maar voelen! Corry was nl. mijn zogenaamde Kalver-liefde. Dus u begrijpt...

Achter het stadhuis op het grintplein, onder bij de trap, zat een hele hoge Duitser. Ik, vol bravour, had mijn handen in mijn zakken gestoken. Het eerste wat ik daarom kreeg toegebrald was: "Die Hände aus die Tass". Na enige vragen werd ik in één der vrachtwagens gedreven. Maar toen gebeurde het. Dit moment zal ik nooit meer vergeten. Achterin bij de mensen die al in de auto zaten zag ik plotseling de witte gezichten van mijn beide broers, Dirk en Peet. Dus die waren toch gegrepen, terwijl wij in de veronderstelling waren dat die al lang in veiligheid waren. Twee uren nadat vader de waarschuwing had doorgegeven werden ze pas van hun bed gelicht. Het waarschuwingssysteem had kennelijk niet goed gewerkt. Ik schrok verschrikkelijk. Van al mijn bravour was niets meer over. Later hoorden wij dat het nog dramatischer was. Bij Den Hartog was alles nog in diepe rust. Ze waren zich nergens iets van bewust. Toen plotseling de Duitsers op de voordeur ramden is Den Hartog in zijn pyama achterom ontvlucht, in de loop de radio meenemend en hard roepend naar de jongens: "Moffen...Moffen!!" Dit horend wilden Dirk en Peet het trapje naar boven trekken. Dit bleek echter vastgespijkerd, omdat Den Hartog dat enige dagen eerder

had gedaan, bang zijnde dat het trapje op het gladde zeil onderuit zou schuiven. Zeer dom dus, maar ja, ter goeder trouw. Dit werd de jongens dus noodlottig. Na een zeer korter tijd werd ik inderdaad vrijgelaten en kon met de jobstijding naar huis, dat de jongens toch waren gegrepen. U begrijpt, diepe verslagenheid in huize Van Toor. Achteraf is het toch veel beter afgelopen dan het zich eerst liet aanzien. Stel u voor: vanaf Achthoven is die nacht een hele cirkel door de polder getrokken tot het eind van Tienhoven. Dus menselijkerwijs gesproken zaten alle vissen in het net. Hoeveel wonderen er die dag gebeurd zijn is onvoorstelbaar. Wij zagen dit, en de meeste mensen met ons, als een bewaring Gods. Aan het eind van de razzia waren maar zeventien personen opgepakt. Hiervan werden er binnen veertien dagen veertien losgelaten. Restte nog drie jongens. Allereerst een jongen uit Rotterdam welke op Achthoven was ondergedoken. Dit was een zekere Anton van Houwelingen. Deze is na de bevrijding levend en wel uit een concentratiekamp teruggekeerd. De andere twee waren mijn beide broers. Eerst opgebracht naar Rotterdam, daarna naar Amersfoort. Hier heeft Dirk zes weken vast gezeten en is eind augustus wegens gebrek aan bewijs losgelaten. Ik zag hem als eerste kaal die avond thuis komen. Peet is na Amersfoort doorgestuurd naar een kamp in Duitsland. Daar is hij drie maal ontvlucht en daarna weer twee maal opgepakt. De derde maal is het hem gelukt. In maart '45 was ik weer de eerste die hem 's avonds thuis zag komen, mager, schichtig en verschrikkelijk bang, maar toch vol dankbaarheid, dat hij het leven niet had verloren. Dit zijn de herinneringen zoals ze mij al die jaren zijn bijgebleven.

Kees van Toor

Uit de Porticoon Mei 1945

DE RAZZIA in Ameide

Wanneer wij, Ameldenaren, het woord razzia uit hooren spreken, gaan onze gedachten onwillekeurig weer terug naar Zondag 25 Juni 1944. Dit was vóór onze gemeente één van de zwartste dagen uit de oorlogsjaren. Door verraad n.l. was de vijand er achter gekomen, dat er zich in onze gemeente veel onderduikers, radio's enz. moesten bevinden. Zij besloten dat eens grondig uit te roeien en overvielen met pl.m. 300 man, bestaande uit leden van de Sicherheitsdienst, Wehrmacht, Feldgendarmarie en Grüne Polizei, op dezen mooien zomerdag ons vredige dorpje. Gelukkig wist de heer A. de Hoog, onze welbekende „lucht-wachter“ nog enkele personen te waarschuwen en was er een mankement in de Duitsche overvalsorganisatie, waardoor nog eenige andere preventieve maatregelen konden worden getroffen, anders was de afloop nog veel ongunstiger geweest. Het resultaat was nu, dat er 20 personen gearresteerd werden en dat de verdere buit bestond uit 3 radio's en 1 oude stencilmachine.

Voor een dergelijke grootscheepsche actie was de uitslag buitengewoon mager voor de heeren. Ondanks alle bruut geweld en militair machtsvertoon konden zij slechts een heel klein percentage van hun slachtoffers bemachtigen. De teleurstelling hierover lag dan ook op hun gezichten te lezen en ook uit de manier waarop zij de arrestanten behandelden kon men dit zeer goed opmaken.

Leek het oorspronkelijk alsof we voorloopig niemand van deze personen zouden terugzien, aangezien practisch allen voor duidelijk aanwijsbare feiten waren medegenomen, na verloop van enkele dagen echter

werden de eersten al in vrijheid gesteld. Iedereen avond stond er een drom menschen bij de Lekboot om te zien of er zich onder de passagiers nog razzia-slachtoffers bevonden. Er ging een gejuich op, wanneer dit inderdaad het geval bleek te zijn. Sommigen werden uit pure vreugde omhoog geheschen en moesten op hun hooge zitplaatsen een ware ovatie in ontvangst nemen.

Van deze 20 gearresteerde menschen werden er na verloop van enkele weken 18 ontslagen. De laatste 2 werden vastgehouden en na verloop van tijd op transport naar Duitschland gesteld.

Dit waren de heeren P. v. Toor en A. v. Houwelingen. Van Houwelingen was een onderduiker uit Den Haag en hier dus niet zo goed bekend. Peet van Toor was echter een dorpsgenoot. Hij was tevens medewerker van de toen nog geheime L.O.-organisatie en was ter plaatse algemeen geacht en bemind. Zijn arrestatie deed ons dan ook zeer veel leed.

Maar ook van Toor is na verloop van tijd in ons midden teruggekeerd. Gevlucht uit een concentratiekamp in Duitschland, kwam hij in Maart 1945 mager

HEEMRAADSSINGEL VICE VERSA

Zondag 25 juni 1944, een dag om nooit te vergeten. In alle vroegte schrik ik wakker: mijn meisje Marie staat aan mijn bed en stamelt: 'Er staan Duitsers aan de deur!' Ik schiet mijn bed uit en zie dat er inderdaad in de Pompstraat nogal wat van die ongenode gasten rondlopen, waaronder ook officieren. Die zijn herkenbaar aan hun petten.

Er zit voor mij niets anders op dan me maar heel stil te houden, diep onder de dekens. Inmiddels is Marie naar beneden gegaan, naar de voordeur en als ze opendoet, stormen er gelijk twee man naar binnen en staan weldra op de slaapkamer boven. Het is een Duitse militair en een Nederlandse S.S.-er.

Zij moeten mijn persoonsbewijs zien en concluderen dat het niet klopt wat erin staat. Wonend in Jaarsveld en Lopik en nu was ik in Ameide? Tevens was ik in het bezit van een vrijstelling voor de arbeidsinzet, omdat ik voor de voedselvoorziening werkte? Het hielp niks, schnell aankleden en mee!

Toen ik buiten kwam, werd ik voor de garagedeuren van dokter Jesse gezet en toen ik daar een poosje onder het wakend oog van een stel Duitse soldaten had gestaan, kwamen van de andere kant van de straat uit het huis waar Piet den Hartog woonde, Peet en Dirk van Toor, aan. Zo stonden we daar met z'n drieën en probeerden van zelf wat met elkaar te praten. Dit mocht echter niet, want ons werd subiet met een rauwe schreeuw van een feldwebel het zwijgen opgelegd. We kregen een trap tegen ons achterwerk en werden met onze neus tegen de garagedeuren gedrukt, wat minder leuk was. Temeer omdat dit ons eraan herinnerde hoe de laatste tijd steeds meer mensen die opgepakt waren, zonder vorm van proces gefusilleerd waren. Na verloop van tijd werden we naar het plein bij het oude Raadhuis opgebracht. Daar stonden twee grote legerwagens omringd door militairen. Ons werd bevolen in de laadbak te klimmen en toen we net daarin zaten, gooiden die lui handen vol grind op ons. Ik zie nog de oude Hannes van Bruggen met een radio onder zijn arm in de vrachtwagen belanden, terwijl hij tegelijkertijd een handvol grind in zijn gezicht gesmeten kreeg: het bloed droop uit zijn ogen.

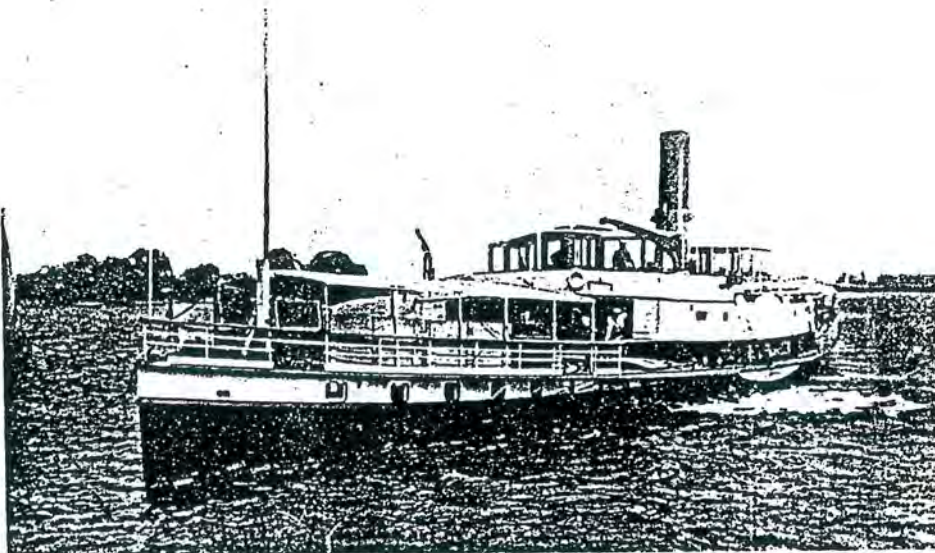
Na een enkel uur zijn we uit Termei vertrokken, waarheen? Er waren er ondertussen heel wat bijgekomen. Zo herinner ik me nog Joris Verwolf en Jielis van Delsen, met Hannes van Bruggen drie ouderen die ze meegenomen hadden, omdat hun jongens niet te vinden waren. Verder de heer Hansum, Cor van Zessen, Gijs van Mourik, Andries Tukker, Gerard van Houwelingen en ene Van Bezooyen. Er moeten er tegen de twintig geweest zijn, maar die namen weet ik niet meer. We hadden al gauw in de gaten dat we richting Rotterdam reden. Onderweg in de buurt van Nieuw-Lekkerland, gebeurde er iets om nooit te vergeten. Bij ons waren ook jonge mannen die echt in het verzet zaten, en nogal wat papieren bij zich hadden, die zij kwijt moesten. Zij hadden ze stiekem in snippers zitten scheuren en toen zo onopvallend mogelijk tussen de zijkleppen en het zeil van de legerauto gestopt. Maar toen we bij Lekkerland op een minder goed stuk dijk reden, vloog er ineens een wolk van papier langs de weg. Op het moment dat wij in Rotterdam aankwamen, hadden de verzetsmannen niets meer op zak, gelukkig.

Voordat we gelost werden, werd het gebouw aan de Heemraadssingel met prikkeldraadverspering afgezet, alsof zij der zwaarste criminelen hadden gearresteerd. Na enige verhoren, die voor sommigen onder ons met pijn en dreiging gepaard gingen, werden we naar de gevangenis, het Haagse Veer, gebracht. Dat was daar een vieze boel met veel ongedierte. Nooit zal ik die nacht vergeten: we moesten slapen op soort tafels; je kreeg ieder een dekentje, maar o.a. Gijs van Mourik en ik hadden twee tafels tegen elkaar geschoven en hadden zodoende de beschikking over twee dekens. Dat gaf wel wat warmte meer, maar ook onrust meer. In die dekens huisden namelijk een heleboel vlooiën en die hadden het op Gijs gemunt. Zelf had ik er geen last van, maar mijn slapie kon geen moment stil liggen.

Later zijn we overgebracht naar de gevangenis bij de rivierpolitie, waar het er een beetje menselijker naar toe ging.

Maar in Ameide zaten de achtergeblevenen ook niet stil. Ik weet nog als de dag van gisteren dat op een gegeven moment, terwijl er weer een verhoor was, Marie en haar broer verschenen met een doktersverklaring over de ziekte van mijn vader. Dit heeft uiteindelijk geleid tot mijn vrijlating en ik mocht weer naar Ameide terugkeren met de boot van de Rederij op de Lek. Iedere avond stonden er vele Termeienaren op de dijk op de uitkijk om met applaus te begroeten wie er nu weer met de boot zou terugkeren.

JAAP VERVEER

De derde boot die in september 1944 beschoten wordt, is de Lekboot 2.

EEN OORLOGSBELEVENIS

Tijdens de grote razzia van 25-6-44 werden we ten huize van P.Joh.den Hartog in de Pompstraat (Nieuwstraat) gearresteerd. We hadden daar een perfecte schuilplaats op de vliering maar een dag daarvoor was het luik versperd. Om ruimte te maken voor een kinderledikantje was er een ladder geplaatst, stevig bevestigd met draadnagels. Er was geen verwrikken aan.

Na enkele dagen zaten nog 3 man vast, te weten een onderduiker uit Den Haag en wij beiden. De overige 18 kwamen - naar ik later hoorde - met de Lekboot terug. Dirk werd na 6 weken uit het kamp Amersfoort ontslagen. De jongeman uit Den Haag keerde - naar ik hoorde - enige tijd na de bevrijding uit Duitsland terug. Ik was op 14 maart 1945 thuis. De duitse actie had schrik gebracht maar geen mensenlevens gekost.

Naar aanleiding van dit verslag heb ik de Rijksdienst voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam om gegevens gevraagd. Ik had dit al veel eerder moeten doen maar er was tot heden geen aanleiding voor. Van de archieven van de SD (Sicherheits Dienst) Rotterdam blijken enkele mappen aanwezig. Men hoopt binnen afzienbare tijd de brief te beantwoorden. Ik ben zeer benieuwd want er zijn veel raadsels rondom de razzia en de afhandeling daarvan. Het verhoor bij de SD aan de Heemraadsingel verliep voor ons gunstig. De verhalen werden - naar het schijnt - geaccepteerd. En dat ondanks m'n valse persoonsbewijs. We waren verdacht en niet meer. Vanuit Amersfoort ging ik op 19-8-44 op transport via Arnhem en Keulen naar het (zeer harde) concentratiekamp 'HINZERT' bij Trier. Toen de Amerikanen oprukten werden we overgebracht naar een (kleiner en draaglijker) kamp Finthen bij Mainz. (Voor plaatsnamen zie de kaart)

Het was niet uitsluitend kommer en kwel. Tijdens het werk werd er gepraat en soms gezongen. Maar kou, honger en vervuiling eisten hun tol. Eens zei een SS-er dat heel Holland onder water stond. De bevolking was naar Duitsland gebracht. Hij bedoelde waarschijnlijk Walcheren. Dan stond je 's avonds bij het prikkeldraad in grote zorg over familie en vrienden. Dan bad je om hulp.

Er was 1 ontsnappingspoging geweest. Tijdens een bommenregen waren er 3 tussenuit geglipt. Ze werden nog dezelfde dag gegrepen en teruggebracht. Ze hadden ook geen kans met de letters, tekens en strepen op de kleding. Ze stonden een nacht voor de barakken in regen en kou maar werden daarna normaal ingedeeld. De SS was blij dat het totaal weer klopte.

Tijdens de kerstdagen 44 had een soldaat me een paar handschoenen toegestopt; welkom want de kleding was schamel en de wind gierde over het land. Wanneer de zon door de nevels brak doken vliegtuigen (Jabo's) naar beneden en gooiden bommen op de startbanen van de Flugplatz. Het was ons werk om de ontstane trechters te vullen. Op 24 december waren we door de bossen gekomen waar de Messerschmidts in hun schuilplaatsen stonden. We mochten 'austreten' en toen was er de gelegenheid om wat sparretakjes te verzamelen met de hars er nog aan. Die avond werd daarmee 'vrede op aarde' op de wand gezet. In Stube Fünf van onze barak was de stemming goed. We lagen met 25 man op de grond. In het midden, tussen de voeten van de anderen, de 'Stubeälteste'. Ineens begon iemand te zingen, het bekende 'Ere zij God' en nog 1 of 2 kerstliederen. Het was een allegaartje van mensen dat daar onder erbarmelijke omstandigheden

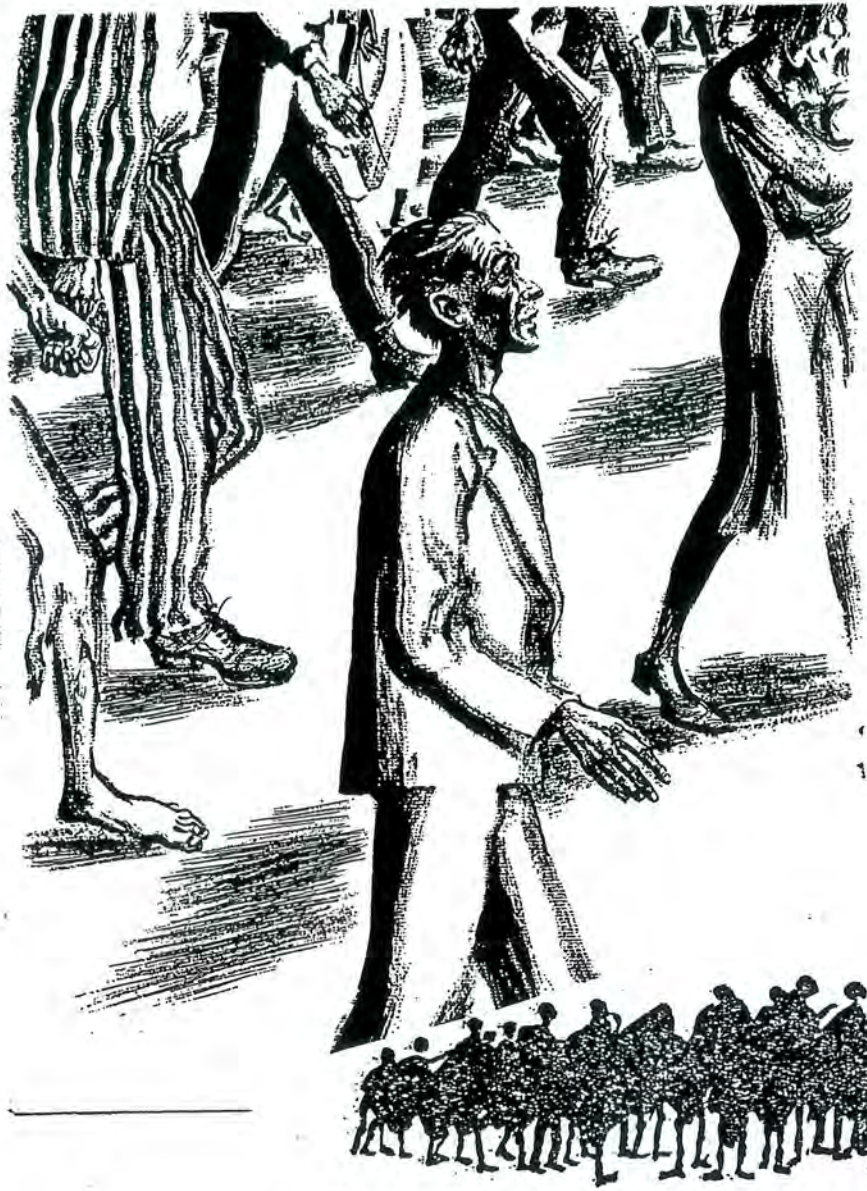
bij elkaar lag. Gedeserteerde SS-ers. beroepsmisdadigers, politieke gevangenen en mensen, die er ongeluk tussengeraakt waren. Maar het 'Ere zij God' kenden ze allen, minofmeer. Toen begon de (rooms katholieke) kameroudste te vertellen. Hij sprak over de Heilige Maagd Maria en het Kindeke Jezus. Iedereen luisterde gespannen. Wat verder nog te zingen? De 'penose' nam het initiatief. Het werd 'Jantje was een kleine jongen', 'Pinda, pinda, lekka, lekka', 'Hij zwierf maandenlang op de keien', enz. Het peil daalde. De SS stommelde door de gang in de richting van onze deur. "Gut, sehr gut, ja, das Singen! Singen ist gut". Het was een mooie kerstavond.

Eén gedachte was steeds aanwezig: vluchten, hoe en wanneer? De kans deed zich voor op vrijdag 9-2-45. In het halfduister van de wintermorgen was het heerlijk de vrijheid te voelen. Maar voor hoe lang? Na het passeren van de wachtposten ging het in noordelijke richting over de akkers. Onderweg werd ik bijna gepakt door een boer. Via de linker Rijn-oever naar Bingen. Twee Amerikaanse vliegtuigen (Lightnings) beschoten de brug over de Nahe. Ik holde naar de overkant. Dan de prachtige weg langs de Rijn naar Bacharach. Tegen de avond de bergtoppen, door de laagstaande zon verlicht; een mooi gezicht. Die dag 60 km op klompschoenen. Een schipper neemt me op. Een duitse dominee kan me niet helpen. Hij geeft me wel kleren, schoenen, DM 100 en een adres in Bonn. Ik proefde de duitse illegaliteit. Even dacht ik terug aan de 16 maanden van soortgelijk werk in Ameide en omgeving. Hoe zou het nu gaan met het ophalen en verdelen van bonkaarten, levensmiddelen, illegale kranten (Trouw) en geld? Waren we niet te voorzichtig geweest? G.H. Spek, M. Langerak, F.Kool en ds.J.M.Vlijm deden volop mee maar wisten van elkaar niet af. Zou de verbinding met de Landelijke Organisatie te Vianen gebleven zijn? Ik had daar zorgen over maar vooreerst ging het er om Holland te bereiken.

Enkele dagen lag ik ziek op een Rijnboot. Daarna weer verder, steeds in Noordelijke richting. Soms kreeg ik eten van burgers en soms was er beschimmeld brood van een vuilnishoop. Ik passeerde de brug bij Remagen. Die was toen nog Duits en heel. Na dagen eindelijk in Bonn maar het adres was verdwenen na een bombardement. Bij Keulen de brug over, weer ontsnapt aan controle. Maar op het station van Wuppertal gearresteerd. De 'Polizei-präsident' accepteert m'n verhaal en ik krijg een 'Fremdenpasz'. Dus vrij man! De geallieerden rukken op maar de bevrijding van het Roergebied kan lang duren. Daarom me opgedrongen aan een transport doodzieke Hollanders. Na veel geharrewar en beschietingen via Hamm naar Bentheim. De grens over bij Oldenzaal. "Nooit zag ik een dergelijk miserabel stel mensen!" zei een ooggetuige die ik na de oorlog sprak. Het Rodekruis zette ons op de nachttrein naar Rotterdam maar in Utrecht liep ik het station af. Vandaar was het een korte wandeling naar Jaarsveld. Barend Manschot, een kameraad uit de Mulo-tijd Schoonhoven, zette me in een kano over de Lek. En zo wandelde ik op 14 maart via de Liessteeg en de Pollie naar huis. Niets in het dorp leek veranderd. Vader hilde van blijdschap. Brieven waren onbestelbaar teruggekomen, begrijpelijk want uit een 'Nacht und Nebel Lager' keerde in principe niemand terug.

Haarlem, 18 maart 1995.

Dirk en Peet van Toor

*Dit zijn de meest beruchte
concentratiekampen. Zes miljoen
joden werden hier vermoord. We
noemen dat de 'Holocaust'.*

Algemeen geleider van Ameide en Tienhoven F.Kool, Ambtenaar ter Secretarie

GEMEENTE AMEIDE

Hoofdgeleider groepen 1 t/m 9 A.van der Zouwen.
Reservehoofdgeleider H.van Zijl
Hoofdgeleider groepen 10 t/m 17 B.Biesheuvel
Reservehoofdgeleider H.Pek.

Lijst van personen, aangewezen als geleider ingeval van evacuatie (gunt 1 circ.25 Juni 1943 No. 21152 Bur.Afv.Burgerbevolking).

A M E I D E			
Groep	Straat	Huisnummers	Geleider
1	Dam	A 1 t/m A 8 en A 316 t/m 321	J.de Haan. plv. A.Hansum.
	Voorstraat	A 322 t/m A 331	
	Lekdijk	A 332 t/m A 340	
	Kerkstraat	A 306 t/m A 315	
2	Oudendijk	A 9 t/m A 16	K.Verhoef plv. J.Labee
	Benedendam	A 17 t/m A 37	
	Vaarsloot	C 1 t/m C 8	
3	Molenstraat	A 99 t/m A 120	L.de Jong. plv. T.F.Oosterom.
4	Molenstraat	A 121 t/m A 136	P.van Kuilenburg plv. G.Streefkerk.
	Achterweg	A 137 t/m A 152	
5	Achterweg	A 153 t/m A 202	Jo de Groot. plv. P.G.Diepenhorst
6	Achterweg	A 203 t/m A 210	Jan van der Ham. plv. J.van der Vliet.
	Peperstraat	A 211 t/m A 233	
7	Nieuwstraat	A 234 t/m A 270	P.J.den Hartog. plv. H.van Kekem.
8	Parinasiebaan	A 136a t/m A 136d	Chr. Will. plv. H.van Rooijen.
	Tiendweg	B 4 t/m B 5	
	Broekscheweg	B 1 t/m B 3	
	Broekscheweg	B 23a t/m B 40	
9	Broekscheweg	B 6 t/m B 23	C.Zweere. plv. A.F.Kool.
10	Prinsegracht (o)	A 38 t/m A 69	C.Oskam. plv. P.Roodhorst
11	Prinsegracht	A 70 t/m A 98	H.Oosterom plv. G.Streefkerk J.
12	Franschestraat	A 271 t/m A 305	T. de Lange plv. Jac.Langerak
13	Liessteeg	B 41 t/m B 61	B. de Groot plv. C.v.d.Ham
14	Liessteeg	B 61 t/m B 80	Fr. v.d. Heuvel plv. L.v.d.Zijden
15	Lekdijk	C 9 t/m C 43	G.Hamoen plv. J.den Oudsten
16	Lekdijk	C 44 t/m C 68	W.Bor
	Zouwendijk	C 69 t/m C 72	plv. D.J.Bouwmeester
17	Zouwendijk	C 73 t/m C 100	P.Koutstaal plv. Abr. de Groot

GEMEENTE TIENHOVEN(Z.H.)

Hoofdgeleider groepen 1 t/m 3 G.Spek
Reservehoofdgeleider C. van Es.

Groep	Straat	Huisnummers	Geleider
1	Lekdijk	1 t/m 27	K.Buijserd plv. C.Lakerveld
2	Lekdijk	28 t/m 63a	A.Bouwmeester plv. J.v.Straten Jzn
3	Tiendweg	64 t/m 72	T.J.Kool plv. G.C.den Oudsten

De Burgemeester van Ameide en Tienhoven,

Het krentenbrood voor het Kerstfeest door J.M. Verheij

In het gezin van de klompenmaker aan de Broekseweg in Ameide is het die avond gezellig. Knetterend branden de houtblokken in het van warmte snorrende fornuis. De klompenmaker leest de "Schoonhovense krant", moeder laat de breipennen vrolijk tikken. Ze breidt sokken van wol van een uitgehaalde trui. Jan en Jo, hun zoontjes tekenen op slecht papier snelboten in de Lek. Op die boten staan soldaten, Duitse soldaten zijn het. Voor op die boot staat een kanon met de loop naar boven gericht. Boven die boten in de lucht tekenen zij vliegtuigen, die op de boten schieten en bommen gooien. "Raak!" roept Jan ineens, zo intens is hij met zijn gedachten bezig. Vader schrikt ervan. "Wat is er raak?" "Die bom", zegt Jan. "Welke bom", vraagt vader. "Hier op die boot. Een vliegtuig met daarin een Tommy, een Engelse piloot heeft raak gegooid". "Malle jongen, je fantaseert te veel over de oorlog".

Weet je, het is in de oorlogswinter van 1944. Al 4 jaar woedt de oorlog in ons land. De Duitse vijand is de baas. Omdat die bijna alles weggeroofd heeft, lijden veel mensen honger en zitten in de kou. Ook veel jonge mannen zijn weggevoerd naar Duitsland om daar te werken. Bijna alle Joodse mensen zijn opgepakt en weggevoerd. 's Avonds na 8 uur mag je niet meer naar buiten en niemand heeft nog elektriciteit om licht te maken. Maar het gezin van de klompenmaker heeft geluk. Buurman Diepenhorst, een schipper, die door de oorlog niet meer kan varen, heeft de windmolen van het schip naar huis gehaald. Achter het huis op het platte dak heeft hij hem opgebouwd. In zo'n windmolen zat een grote dynamo, op je fiets zit een kleintje, als je die aanzet heb je licht op de fiets, dat weet je wel. Aan de dynamo van die molen had hij draden gemaakt en door het dak naar binnen gedaan. Als de wind de molen deed draaien, had hij in de kamer licht. De klompenmaker kreeg ook zo'n draad in huis. Dan zorgde de wind dat er licht was. Wel niet zoveel, maar je kon meer zien dan bij een kaars of olielampje, als dat er tenminste nog was.

Dan zegt moeder: "Jongens het is negen uur, jullie moeten opruimen en naar bed, het is echt hoog tijd en morgen nog en dan is het Kerstfeest. Kleed je maar bij de kachel uit en trek je hansop aan, want het zal op zolder wel heel koud zijn". Ze drinken nog een kopje warme melk en gaan naar boven. "Welterusten, Pa en Moe". "Welterusten jongens en niet vergeten je avondgebedje te doen".

In het donker gaan zij samen de trap op naar de zolder. Door het raam kijken ze de donkere wereld in. Nergens is licht te zien. Zouden ze weer komen, de bommenwerpers uit Engeland, die over ons land naar Duitsland vliegen om daar de fabrieken te bombarderen? Maar deze avond horen ze niets. Ze hebben al zo vaak staan kijken. Op een avond was het heel spannend. Toen hoorde je hoog in de lucht vele vliegtuigen overkomen. De Duitsers zochten vanaf de grond met schijnwerpers de lucht af. Dan zag je een brede straal licht langs de hemel heen en weer gaan, zoekend naar de vliegtuigen. Je hoorde in de verte de kanonnen bulderen. Toen, die avond werd een vliegtuig geraakt. Het werd in brand geschoten. Men zag het al lager en lager komen. Dat vliegtuig is toen brandend neergestort in de Lek aan de overkant recht tegenover Ameide. Wat was dat toen spannend, maar ook om heel bang van te worden. Toen het weer stil was, hoorde je in de polder fluitsignalen. Sterke mannen hebben toen gezocht en zijn op de fluitsignalen afgegaan. Ze vonden een gewonde Engelse piloot, die aan zijn parachute naar beneden was gekomen en hebben hem bij dokter Van Putte gebracht. De andere dag hebben de Duitsers hem opgehaald als krijgsgevangene. Koud geworden bij het raam duiken zij diep onder de dekens, doen hun avondgebedje en vallen in slaap.

De volgende morgen roept moeder onder aan de trap. "Jo, kom er eens uit, het is tijd hoor". Als hij beneden en aangekleed is, eet hij zijn brood op. "Zo", zegt moeder "en nu ga je eerst melk halen in Broek, maar goed aankleden en je muts op, want het is heel koud". "Ja maar, ik ben gisteren pas geweest, het is Jan zijn beurt". "Jan is al weg om mee bomen te zagen voor de klompenschuur. Dus jij moet melk halen". Nou vooruit dan maar weer en hij pakt de tas met 4 flessen, neemt de fiets met massieve banden uit de schuur en gaat op weg. Die rot fiets, je komt bijna niet vooruit en dan die vreselijke kou.

Maar bij Schakel in Broek haalt hij de eerste fles melk. Hij deed het al zo vaak, dus weet hij precies bij welke boer hij vandaag moet zijn. Nu verder naar Bogerd, ook een fles vol. Bij boer Barten nog een fles en bij Jan Kees Verhoef de laatste. Die geeft gelijk een boodschap mee. "Vriend, zeg eens tegen je vader dat hij gauw eens langs komt met klompen, want wij zijn er haast door. Niet vergeten hoor!" "Nee boer, ik zal het zeggen, maar morgen is het Kerstfeest, dus zal het pas over een paar dagen zijn". Omdat het zo koud is, mag hij zich even warmen in de koeiestal. Dan weer gauw naar huis en de banden van de fiets gaan weer bonker-de-bonk over de weg. Als hij weer thuis is, gooit hij verwensend de fiets tegen de muur. Rot fiets!

Binnen zet hij de tas met flessen melk op het aanrecht. Zijn jas en muts hangt hij aan de pleedeur en gaat in de kamer naar het fornuis om zich te warmen. Dan ruikt hij iets lekkers en vraagt: "Moeder, bent u iets aan het bakken? Mag ik even kijken", en hij wil de deur van de oven open trekken. "Niet doen", zegt moeder, want dan mislukt het". "Ik heb met de koffiemolen wat koren gemalen en gezeefd. Ik had nog een paar handjes krenten en nu bak ik zelf een krentenbrood voor het Kerstfeest". "Dat zal lekker zijn, moeder. Was het maar vast morgen". "Je moet nog even geduld hebben". Dan doet moeder de thermosfles vol met Pitto, surrogaat koffie, in de tas en zegt: Zo, breng nu de koffie maar in de klompenschuur bij je vader, want dat is hoog tijd. "Dat doe ik ook nog maar", ik ga wel lopen, want die fiets hoef ik niet en dan moeder ga ik naar de Dijk, snelboten kijken".

"Best maar om 12 uur thuis om te eten". Daar gaat Jo weer, de Broekseweg uit, de Pollie door en de Brouwerij in. Daar is de klompenmakerij van Piet en Leendert Verheij. "Pa, hier is de koffie". "Nu jong het zal tijd worden, want je bent niet vroeg deze keer". "Nee pa, maar ik heb al melk gehaald in Broek en het is erg koud". "Ja jong, het is zeker koud, het kan wel eens een witte Kerst worden". "Een witte Kerst, wat is dat Pa?" "Wel jongen, dan ligt er met Kerst een dik pak sneeuw". "Jan Kees Verhoef heeft gevraagd of je langs komt met klompen? Nu Pa, ga ik kijken of er snelboten in de Lek zijn". Maar dan komt oom Leendert net de deur binnen met grote baalzakken. Jo weet wat dat betekent. Hij probeert hem nog te smeren maar te laat. Oom Leen zegt, "snetter" kom hier, morgen is het Kerstmis en dan moet de boel schoon zijn. Jij houdt de zakken op en ik zal het zaagsel opscheppen, met dat zaagsel stookt de bakker de oven warm, die breng je weg en dan kun je gaan. Het zaagsel wordt op een hoop geveegd en in de zakken geschept. Vier grote baalzakken vol. "Zo en die breng je bij de bakker". "Ja, oom maar ik wil naar de Dijk naar de snelboten kijken". "Niks te snelboten. Eerst je werk afmaken, want met Kerstfeest moet ook de klompenschuur schoon zijn".

Een grote zak zaagsel wordt op de kruiwagen gezet en daar gaat hij mee naar bakker De Groot. Het is maar een paar honderd meter. Bij de bakkerij zegt hij tegen een van de 3 bakkers. "Hier is een zak zaagsel en ik moet er nog 3 halen". In de bakkerij is het warm en druk. Voor het Kerstfeest hebben zij veel te doen. Omdat het meel schaars is, hebben mensen wat zij zelf clandestien konden kopen ook gebracht. Dat moet ook allemaal klaargemaakt en gebakken worden. De bakker zegt: "Kom je vanavond afrekenen", want weet je voor iedere zak zaagsel krijgt hij 2 kadetjes. Dat worden er vandaag dus 8.

Als hij klaar is met het werk, gaat hij vlug naar de Dijk, kijken of er nog snelboten zijn. Die varen toch hard en maken heel veel golven. In de zomer gingen zij vaak dicht bij het water staan en als de golven dan kwamen, liepen zij er hard vooruit. Dat mislukte wel eens en dan was je tot je knieën toe nat. Als hij op de Dijk komt, staan er een heleboel mensen bij de balie. Wat zou er nu aan de hand zijn? Hij ziet in de Lek een groot schip. Op de Loswal ontdekt hij zijn vrienden en met een paar sprongen is hij bij hen. "Jongens, wat is er aan de hand?" "Dat grote schip en al die mensen, Joh, dat is een rijnaak en ze zeggen dat er misschien wel 200 mensen inzitten, die zijn opgepakt in Den Haag en Rotterdam. Ze worden weggevoerd naar Duitsland. Telkens roepen ze dat ze honger hebben. Er zijn wat mensen eten halen en dat willen ze er dan gaan brengen". Dan komen de mannen er aan met een mand met sneden brood. Henk, de olieboer uit de Pompstraat, heeft bij bakker Van Holten, die daar ook woont, toestemming gekregen om zijn roeiboort te gebruiken. Daar gaan ze, zou het goed aflopen. Het ziet er zo gevaarlijk uit.

Er lopen op het schip 4 Duitse soldaten met geweren. Voorop staat er nog een met een mitrailleur. De mensen langs de Dijk houden hun adem in. Langzaam roeien ze naar het schip. Als ze er zijn, komt een soldaat naar hen toe. Er wordt gepraat maar niemand kan het horen en dan pakt de soldaat de mand en kijkt erin. Het mag, het brood wordt uitgedeeld. De mensen zuchten van de spanning. Dan gaat het als een lopend vuurtje door Termei, er komt meer eten. Brood van de bakkers en van de mensen. Soms maar een paar sneetjes, omdat ze zelf bijna niets hebben. Wat boter van de boeren, een stukje kaas of een worst. Bijna iedereen probeert wat te geven. In het grote dijkhuis waar nu schipper Westerhout woont, woonde toen familie Vermeulen. In Termei beter bekend als Tuballegie en ook meester De Haan. Daar werd al het brood enz. gebracht en klaargemaakt. Dan in kisten naar de Loswal, in de boot en naar het schip met mensen die zo'n honger hadden. Jo merkt opeens dat het al 12 uur is. Op een hol gaat hij naar huis. Vader en moeder en zijn broers zijn al aan het eten. "Je bent te laat, Jo". "Ja, maar op de Dijk, op de Lek". Geen gejammer, eerst bidden en aan het eten. Als hij een paar happen op heeft, kan hij toch zijn mond niet houden". "Er ligt een rijnaak in de Lek met wel 200 mensen uit Den Haag en Rotterdam, die zijn opgepakt en moeten naar Duitsland. Er zijn een hele hoop mensen op de Dijk. De mensen op de boot roepen telkens om eten. Een hoop mensen hebben al eten gebracht, maar het is gevaarlijk, hoor. Er lopen soldaten op dat schip met geweren en voor op staat er één bij een mitrailleur". Zo, het verhaal, dat hem op het hart brandde is hij kwijt. "En Pa, mag ik straks een zakje aardappels brengen. Die mensen hebben zo'n honger?" "Jongen, wat hebben die mensen nu toch aan een zak rauwe aardappels?" Maar eet nu eerst zelf eens verder, dan zullen we wel eens zien". Als ze klaar zijn met eten, gelezen en gedankt hebben, zegt vader: "Kom straks maar naar de klompenshuur. Ik haal wel een kist appels van de zolder en zal hem op de kruiwagen zetten. Breng, die maar bij die mensen". Als Jo even later naar de klompenshuur wil gaan, wipt hij zijn jas en das van de spijker in de pleedeur en trekt hem aan. Dan ziet hij op de aanrecht het krentenbrood voor het Kerstfeest. Zou hij het vragen? Moeder, luister eens. Mag ik het krentenbrood ook mee nemen? "Nu vraag je wel wat veel, Jo, dat heb ik speciaal gebakken om dat het morgen Kerstfeest is". "Ja, maar moeder die mensen op dat schip in de kou hebben zo'n honger. Vanavond mag ik wel 8 kadetjes halen bij de bakker en die zijn morgen toch ook lekker? Toe moeder, mag het?" "Dan hebben wij morgen geen krentenbrood". "Nee moeder, maar wel kadetjes". Als moeder dan denkt aan die mensen in die verschrikkelijke toestand, pakt ze het brood in en geeft het mee. Ze zucht, die verschrikkelijke oorlog, wanneer komt daar een eind aan.

Jo weg met het brood onder zijn arm. Als hij in de klompenshuur komt, staat de kruiwagen met de kist appels al klaar. Hij legt het brood erop en daar gaat hij. Door de Brouwerij naar de Dijk. Aan het eind van de straat moet hij even rusten. Jongen, wat is dat zwaar werk. Maar hij moet verder naar de Dijk naar de Loswal. Dat is het moeilijkste stuk. de Dijk op. Hij kan bijna niet meer, maar hij houdt vol en komt op de Dijk. Weer moet hij rusten. Dan de Dijk af, de Loswal op naar de trapjes. Daar staat ook Leen Verwolf met op z'n rug een juk en daaraan 2 emmers soep. Leen is boerenknechtje bij Oosterom op de Gracht. Bij Oskam recht tegenover Oosterom hebben ze een heel grote pot met soep gekookt. Leen moest helpen takkenbossen aan te dragen om het vuur te stoken. Nu is hij op de Loswal met de soep voor de mensen op het schip. Als de roeiboot weer terug is, zeggen Van Zijl en zijn helpers. "Jongens, geef maar hier, dit is het laatste vrachtje, want het schip gaat zo weg". Daar gaat de soep, de kist met appels en het krentenbrood. Het krentenbrood voor het Kerstfeest. Toch wel jammer, denkt Jo. Als de roeiboot weer terugkomt, gaat ook het grote schip varen in de richting van de Viaanse brug op weg naar Duitsland. Ze kijken het nog even na, dat schip met de gehate hakenkruisvlag. In groepjes gaan de mensen de Dijk af naar huis. Wat kan een klein dorp toch tot grote daden komen voor mensen in nood.

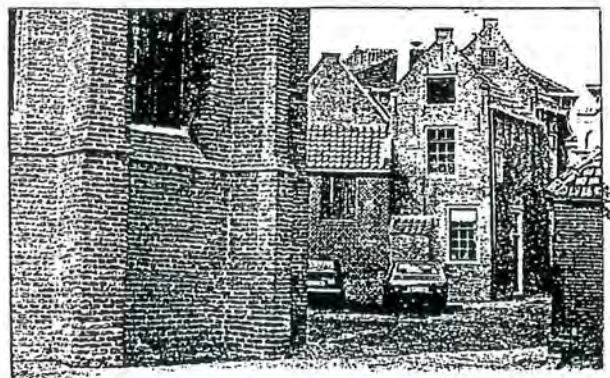
Jo brengt de kruiwagen weer naar de klompenshuur. Bij de kachel warmt hij zich en vertelt wat er allemaal gebeurd is. Als vader merkt dat de kist niet op de kruiwagen staat, vraagt hij: "Waar is de kist?" Jo, schrikt: "O Pa, die is nog op het schip en dat is weg". "Nou ja, die moet er dan ook nog maar af. Jo, nu gauw naar huis want het is zo donker". "Ja, Pa maar mag ik nog even bij de bakker langs voor de kadetjes?" "Best, maar wel opschieten hoor". Daar gaat hij weer naar de bakker. Als hij daar komt, zegt de bakker: "Zo je bent het dus niet vergeten".

Hij pakt een grote bruine buil en zegt: "Omdat het morgen Kerstfeest is, heb ik er een verrassing van gemaakt, maar je mag thuis pas kijken, hoor". "Dank je wel bakker", en weg is hij weer. Door de Pollie gauw naar huis. Maar o, wat is hij benieuwd naar die verrassing. Zou hij even kijken, even in de zak voelen? Maar nee, dat mocht niet van de bakker. Thuis gekomen trekt hij vlug zijn jas uit en maakt bij de tafel voorzichtig de zak open en schudt hem leeg. Dan, "Moeder kijk eens, de bakker heeft me wel 10 grote dikke krentenbollen gegeven. Moeder, dan hebben we toch krentenbrood met het Kerstfeest". Als zijn moeder de bollen in de broodtrommel doet, zegt ze blij: "Wie goed doet, goed ontmoet". Die avond zal er nog veel gepraat zijn over alles wat er op de Dijk gebeurde. Als het donker en stil is en de mensen slapen, in de Kerstnacht van 1944, valt er zonder dat iemand het merkt een dik pak sneeuw. Geruisloos dwarrelen de vlokken naar beneden en leggen een dikke witte deken op de straten, de daken, de bomen en de weilanden. De volgende morgen is het Kerstfeest. Heel veel mensen gaan naar de kerk. De klok luidt niet, want die is weggehaald door de Duitsers. Een groot donker gat in de toren herinnert er nog aan. De kerk is vol en dominee Poot vertelt van het wonder van Bethlehem. Jezus, Gods zoon, geboren om vrede te brengen op aarde. Aan het einde van dienst bidt de dominee om vrede, maar ook voor de mensen op het schip dat misschien al bijna in Duitsland is. Voor de kerk uitgaat, wordt het "Ere Zij God" gezongen. Oom Leen Verheij, de organist van de grote kerk zet in en men zingt. Dan houdt het orgel even stil en dan klinkt zacht de melodie "Vrede op aarde". De mensen ze zingen het mee. Heel zacht eerst, dan wat harder "Vrede op aarde". Het klinkt als een gebed. Zal het nu gauw vrede zijn? Maar, dat weet niemand, dat weet God alleen.

Het verhaal is door de heer J.M. Verheij verteld op een Kerstfeestviering van de Zondagsschool.

Ameide. — Dankbetuiging aan de burgerij. — Velen in Ameide en omgeving zullen zich de datum van 23 November 1944 herinneren, de dag, waarop de bewoners van alle plaatsen langs de Lek met afschuw en ontzetting werden vervuld, door het trieste beeld der passeerende Rijnaken, die vele honderden jongemannen, slachtoffers van de Duitse razzia's in onze groote steden, naar

het gehate moffenland wegvoerden. vlak vóór Ameide voer een der booten op een zandbank en van het oponthoud, door dit zoogen. ongeluk veroorzaakt, hebben de inwoners van Ameide en Tienhoven dankbaar gebruik gemaakt, om de ongelukkigen op het schip te voorzien van het voedsel, waarom zij zoo dringend verlegen waren. Het was een daad van naastenliefde, die de bevolking hier langs de Lek beschouwde als een menschelijke, een vaderlandsche plicht en waarin zij geen verdienste zag. Maar de slachtoffers van destijds, voor zoover zij levend in hun woonplaatsen zijn teruggekeerd, hebben die hulp niet vergeten. Dat bewijst een brief, die de burgemeester dezer dagen van eenigen hunner, in Den Haag woonachtig, heeft ontvangen. Zij richten zich daarin ter gelegenheid van de jaarwisseling tot de burgers van Ameide, wier hulp van destijds voor velen hunner de redding heeft betekend. Zij gedenken die daad met vreugde en dankbaarheid en wenschen allen te Ameide een gezegend en voorspoedig jaar toe.

't Is de kok met Echtgenoot,
U snapt 't al: 't Is Piet van der Graaf.

Samen hebben zij gekokstoofd,
Dikwijls zelfs tot in den nacht,
Daarom zij hier aan hen beiden
Een hart'lijk woord van dank gebracht.

Als er sprake is van hulde
Dan weet ik een goed idee:
Geef hen allemaal een 'Lintje'
In hun verder leven mee!

De dames van de Kinderkeuken
Hebben een extra-pluim verdiend;
Hebben steeds op ied'ren werkdag
De kinderen correct bediend.

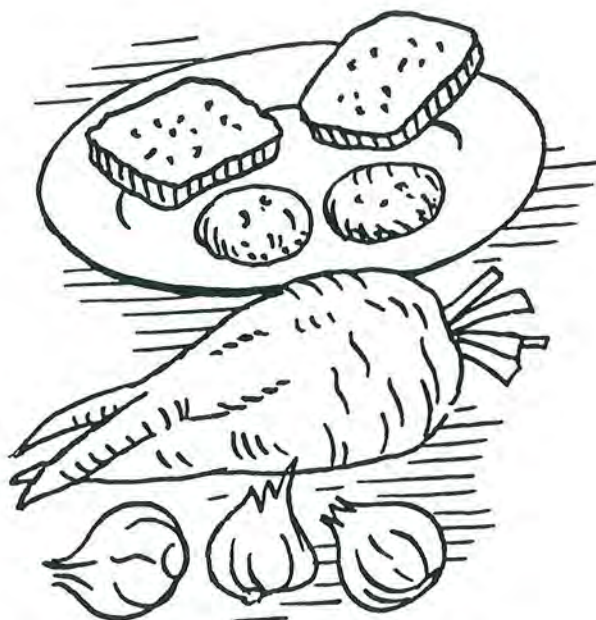
Een aardigheid mag 'k niet verzwijgen,
't Geval is door de jeugd beraamd:
De dames die des Woensdags hielpen
Had men 'de Snertploeg' toegenaamd.

Het personeel van beide scholen
Dat zorgde steeds voor orde en rust,
Een woord van lof voor hun bemoeiing,
Het was kortaf gezegd een lust.

Mocht ik soms iemand zijn vergeten
Die trekke zich dat maar niet aan,
Want ieder heeft, zoals ik zeide,
Uitstekend hier zijn best gedaan.

't Was niet altijd echt waardeering,
Critiek bleef niemand hier bespaard,
Maar laat dit tot een troost U wezen
Volmaakt is 't nergens hier op aard.

Als men later nog eens terugdenkt
Aan deez' bange oorlogstijd,
Zal men met bewond'ring spreken
Over wat hier werd bereikt.

Nu wij bijna aan het eind van de Houtvoorraaden gekomen zijn zal ik U een rapport geven van de gedane werkzaamheden.

Allereerst geef ik U een beeld wat wij hebben kunnen doen.

Vanaf 7 November de eerste week dat wij hout hadden tot nu 2 Maart toe hebben wij kunnen verstrekken

ca 1300 bomen of 130.000 KG. dit is 1 week dusht het wij per week uitgegeven 36 stuks bomen of per week 3.600 KG.

Al hoewel ook in het uitbreiden fouten zijn gemaakt, mogen wij toch constateren dat in de grootste nood wat het kan worden, deze fouten waren voor het grootste deel echter gelegen in de onnauwkeurige opgaven van de menschen wat niet altijd te controleren was.

Nu krijgt U een beeld van de financiën:

Table with financial data: Aan giften is totaal ontvangen (FL. 3527.--), Aan houtbomen (4600.--, 8125), Aan loonen is betaald (F. 4787.--, 2200.--), Aan bomen betaald (6787.--, 1338), Aan rijgeld onkosten betaald enz. (877.--), Zodat thans nog in kas is ca. (457.--)

Wij hebben van de keukens nog ca. 40.-- te vorderen, terzij aan Verevensheffing nog F. 200.-- te betalen is, en nog ca. 200.-- bomen.

Al met al is onze kas per 8 Maart leeg, hoewel wij dan wel nog hout over hebben, doch dit is bestemd voor de keukens.

Zoals U uit deze gegevens ziet, heeft de houtverkoop nog niet geheel de loonen opgebracht zodat verdere onkosten en aankoop geheel uit giften bestreid zijn.

Dat wij nog zoveel hout in een behoorlijk korte tijd in Ameide en Tienhoven hebben kunnen verstrekken, al hoewel onze streek niet rijk is aan bomen, is te danken aan de ijver en voortvarendheid van onze commissie, en wel speciaal de Heeren de Kruijk van ter Leeden Terlouw en Bor, deze toch hebben de bomen aangekocht wat niet (en Spek

altijd even gemakkelijk was. De Heeren de Groot en Labrie hebben de personen in het begin bezocht terwij de Groot te ons zijn advies gaf met het verstrekken van de bomen.

Dordat de keukens in nu het vervolg wel wel hout zullen nodig hebben, zijn wij tot onze spijt, en gezien onze kas en onze v orraden genoodzaakt deze taak stop te zetten.

Table with columns: Naam, Adres, Voorraad, Percentage. Lists various suppliers and their stock levels.

Percentage's table: 1/2 100, 3/4 75, 5/6 50, 7/8 25, verder 0.

- List of names and addresses: A. Vroon Oudendijk 16 A., Chr v/d Hoven Oudendijk 14 A., v/d Zouwen Nieuwstraat, P. de Bruin S Sluis 62, Familie de Groot (Boven N. den Oudsten), Thom Vonk X Tienhoven, G. J. Langerak X Franschistraat A. 276, Ved v/d Ham n/Zakhtankoor, Kl. den Oudsten Lekdijk, de Lange X Lekdijk, Ton van Hoff X Tienhoven, Gerrit van Hoff X Tienhoven, J. van Straaten Johan zoon, Koen Schrijvershoff X, Fr. Lakorveld Linssteeg, Gerrit van Bruggen X Linssteeg

Handwritten note: 16 Verzijld gonne 46

Handwritten signature: J. de Groot

Versterking van de kinderkouken te AMEIDE

Wanneer ik in opdracht van de Voedsel Commissie U een versterking moet geven van de kinderkouken die in te aangelopen drie maanden verricht zijn, is dit een dankbaar iets, daar in de afgelopen drie maanden onze inwoners aan verschillende dingen geholpen zijn.

Laat ik dan in volgorde de werkzaamheden opnoemen die verricht zijn: Voor de Kerstdagen zijn aan ruim 80 gezinnen een pakket aangeboden, wat dank zij de offertvaardigheid van de winkeliers immers kon worden aangeboden. Ieder pakket bevatte brood - worst - kaas - appelen en verder zeepp en andere toebehoren.

Voorts is door de Voedsel Commissie aangekocht tegen de prijs van F. 0.50 per KG. ruim 10.0000 witte goudralphetten, welke op de bon aan de inwoners zijn verstrekt. Ook 4 ton suikerbieten zijn gedistribueerd.

Ook wordt door de Commissie aan zieken menschen getracht om deze aan mede te helpen, terwijl sommige personen op doktorsadvies aan zeel worden geholpen, die aan dit artikel gebrek hebben.

De kinderkouken welke thans onze aandacht verlangt is wel het danbaarste al kunnen vanzelfsprekend ook hier sommige fouten niet onzeild worden. Aan giften door de burgerij sa en gebracht is binnengekomen F. 7000.-- en ook iets in natura in de vorm van groenten- aardappelen.

op 2 Januari zijn wij begonnen met het vers rekken van voedsel aan de kinderen, en hadden wij de eerste week 80 kinderen, die iedere dag kwamen eten.

ruim wij op 10 per dag, ons slechter werd, dag te laten komen, dere dag koken, dere dag 150 stuks.

beschikking konden de kinderkouken kon. voor 200 stuks brengen, en daar iedere dag slechter j nog meer voedsel

besloten om een kouken administratie die dit at devoorraden betrof aan verder te werken.

die door de Commissie reu beheerd door crezen. er at eringen, ren Terlouw Kruijk voor het vleesch, rijt en ten betag. ij het uitbreiden met

en art. 4 Beslissing ingevolge art. 58, te lid, juncto art. 86, te lid der Land- en Tuinbouw-ongevalwet 1922. Premiebetaling binnen 21 dagen.

Het Bestuur der Rijksverzekeringsbank, Gezien de aangifte van:

Form with names: A. de Kruijk, C.M. Kruijt, P.J. den Hartog, J.C. v.d. Leeden, C. Terlouw, G.H. Spek, W. Bar, K. Buijzert en L.A. Grootendorst als leden van de Brandhout-Commissie, p/s Nieuwstraat A. 256.

betreffende de verzekering van de gemeenten Ameide en Tienhoven van het hout

Overwegende, dat... A. de Kruijk, C.M. Kruijt, P.J. den Hartog, J.C. v.d. Leeden, C. Terlouw, G.H. Spek, W. Bar, K. Buijzert en L.A. Grootendorst als leden van de Brandhout-Commissie, voornoemt zingevolge artikel 4 te lid der genoemde wet ten aanzien van de werkzaamheden verbonden aan het vellen van bomen, het vervoeren van bomen, worden geacht in een afzonderlijke onderneming uit te oefenen verzekeringsplichtige bedrijven.

Overwegende, en van de omstandig afgeloofd, het geva Beslist, dat d ingedeeld in gevarenklasse en Verklaart, dat over de(n) betalingsk 1 Juli 1944

Kindervoeding Ameide en Tienhoven. Hoofd van het gezin J. B. DEN HARTOG. Adres: 12455 IR. Ameide-Tienhoven. Iedere dag.

Vertical text on the left margin: Het verzekeringsplan... PERSOONLIJK bij de Rijksverzekering... met de afsluiting van een verzekering... verzekering... De Raad van Arbeid...

Vertical text on the left margin: Verzekeringsklasse en gevarenlijst. Verklaring betreffende volgte termijnen.

ENKELE OORLOGSLIEDJES:

HET GREBBELIED

Op d'ochtend van de tiende Mei
 De zon stond aan de kim
 Toen kwam er aan de Oosterzij
 Zo'n wrede vijand in
 Waar velen waren steeds paraat
 En vochten hand aan hand
 En menig soldaat die viel
 Voor 't dierb're vaderland
 Ik denk aan hen, aan hen die zijn gevallen
 Daar denk ik aan in diepe medelij
 Ik denk aan hen, aan al die duizendtallen
 Die vielen voor ons dierb're vaderland.

 Waar de blanke top der duinen
 Afgezet met prikkeldraad
 En op ied're halve meter
 Weer zo'n Duitse rotmof staat
 Juich ik aan het afgezette strand
 Met een Oranje vlaggetje in mijn hand
 Ze komen nooit aan d'overkant
 Ze komen nooit in Engeland.

 Drie dikke Duitsers zwommen in de zee
 Ze namen geweren en munitie mee
 Ze zwommen op de buik en op de rug
 Ze doken onder en kwamen nooit terug.

 Sinterklaas die kan niet komen
 Wegens mijnen in de zee
 Zijn paard is in beslag genomen
 Daar trekken ze kanonnen mee
 Sinterklaas is officier
 Zwarte Piet is pontonnier (2x)

 O-oh, dat was een schrik voor de Duce,
 Z'n troepen zijn ov'ral gestrand,
 o-oh dat was de schrik voor de Duce,
 nu heeft hij geen zee, maar het land
 In de woestijnen daar hollen de zijnen,
 en eten spaghetti met zand,
 komt er een Engelsman aangerend,
 wuiven ze blij met hun ha-a-nd,
 Hij wil MARE NOSTRUM,
 maar zeker het kost'm
 voorgoed nog zijn baan,
 nu is 't gedaan met IMPERIUM,
 al vraagt hij ook hulp bij de bu-ur,
 Z'n schoonzoon Ciano
 zingt bij de piano
 van 'houdt er de moed nog maar in'.
 Hij heeft de zee-, de zee, de ze-nuwe,
 per microfoon wast hij zich schoon...

OP DE GREBBEBERG

Ver van 't gewoel der grote steden
 Waar de Grebbestrijd werd uitgestreden
 Rusten tussen 't stille groen
 Zij die door hun plicht te doen
 Nimmermeer teruggekomen zijn
 Wandelaar die daar flaneert
 En de Grebbe dan passeert
 Loop niet gedachteloos voorbij
 Ook voor u toch stierven zij

 Koop eens een handje vol bloemen
 En leg ze neer op zo'n graf
 Want daar rust een held
 Die op het Grebbeveld
 Zijn leven voor 't vaderland gaf
 Zij die in vrede hier slapen
 Hebben hun offer gebracht
 Zachtjes zingt de wind
 Voor veler moeders kind
 Sluimer, sluimer zacht...

LIEDJE VAN VERLANGEN NAAR ONS ORANJEHUIS

 Beatrixje, zonnekindje
 Met je mooie brede lach
 Met je mooie blonde haren
 'k Wou dat ik je nog 's zag
 Al was 't maar op een plaatje
 Net als vroeger in de krant
 Toen wij je verjaardag vierden
 In ons vrije Nederland.

 Op de hoek van de straat staat een N.S.B-er,
 't Is geen man, 't is geen vrouw, maar een Farizeeër
 Met de krant in zijn hand staat ie daar te venten,
 en verkoopt zijn vaderland voor zes rooie centen,
 Zonder schaamt'gevoel, op z'n vals gezicht,
 bloeddoorlopen is het oog, van dien broedermoorder,
 loerend kijkt hij rond, of hij kopers vond...

 Als een Duitser een Hollands meisje ziet,
 Als een Duitser haar zijn arm aanbiedt,
 Als een Duitser vraagt: waarom dans je niet?
 Dan is het antwoord dat hij krijgt:
 Ik ben veel beter af met een Brit,(2x)
 Ik ben veel beter af, veel beter af,
 Veel beter af met een Brit...

 't Is O.Z.O, 't blijft O.Z.O.,
 de goede tijd keert weer,
 Dat de Mof verdwenen is,
 geen N.S.B.-ers me-eer!
 't Is O.Z.O, 't blijft O.Z.O.
 spoedig komt de stond,
 dan is vrijheid weergekeerd
 op Neêrlands dierb're grond!

UIT HET DAGBOEK VAN EEN VIJFTIENJARIGE

Wie denkt bij het horen van 'dagboek uit de oorlog' niet aan dat van Anne Frank? Nee, wat nu volgt is minder tragisch, de enige overeenkomst is dat de schrijfster ervan van dezelfde leeftijd was en evenals Anna haar belevenissen en wederwaardigheden aan een schrift van grauw papier toevertrouwde.

Van haar, Geertje Hamoen, op dat moment vijftien jaar oud, hebben we toestemming gekregen om er een enkele dag uit te lichten. Om de paar dagen schreef zij zo'n stuk; we kozen 2 opeenvolgende fragmenten, nl. dat van 20 en 24 april 1945:

Mijn zus en mijn vriendin Corry zijn dinsdagmiddag naar Vianen geweest om voor de bruiloft van Cor van Toor en Jaap de Klerk een plant op de kop te tikken. Toen die nog in de kas stond, leek hij best mooi, maar op het moment dat ze ermee op de fiets aankwamen, was tie erg verformfaaid en al de bloemen hingen er treurig bij. Dat was echt vervelend; het leek wel een oude plant.

Dan laat de prille schrijfster die armetierige plant even voor wat ie is en gaat zij over tot het schetsen van de toestand in ons land en die in Leentjes stookhok:

In Vianen hebben ze (dat zijn kennelijk de Duitsers) al de bruggen over het Zederikkanaal laten springen. Vreselijk en nog eens vreselijk van ons mooie land. Wat een vernielers toch; je kunt je er geen voorstelling van maken. Wij hebben van de week suikerbieten op de bon gehad. Vader is nu aan het stroop koken bij Piet Streefkerk in het stookhok, daar doet Leen haar stroop ook gelijk bij en heb je niet zoveel rommel en stoom in huis. Alles wordt zo nat en zo gaat 't veel beter.

Om dan te vervolgen met: Die potplant, die we als vriendinnen het bruiloftspaar wilden schenken, is er ook niet mooier op geworden. We zitten er wel mee. Het is toch niet leuk om een beschadigde plant te geven. We zijn er 's avonds eens over wezen praten bij vrouw De Kruyk. En die vond er ook niet veel aan. Nu heeft Teun de Kruyk hem gekocht; het was een pak van ons hart. Maar waar moesten we nu zo gauw een andere vandaan halen? Goede raad was duur, het liep echter nog goed af: bij Gertjan Langerak hadden ze nog twee witte primula's. Erbij kregen wij nog vier

vuurrode tulpen met bol en dat bij elkaar ging in een mandje. Was me dat even mooi!

Donderdag 19 april is Cor getrouwd. Ze was prachtig in 't wit. Gerry zag er ook snoezig uit in het zachtgroen met een lange rok. Wij zijn 's middags ook in de kerk geweest en 's avonds om half acht zijn we naar het huis van de bruid gegaan. Het mandje vonden ze prachtig. Wat hebben wij het daar goed naar ons zin gehad. Veel voordrachten hebben ze gedaan. Piet Dubbelman en Karsten die bij Piet den Hartog ondergedoken is, waren er ook. Die Karsten is niet zo'n stijve knul als dat hij eruit ziet.

Wij zaten met zo'n groepje jongelui bij elkaar, waarmee we echt lol hebben gehad. Maar het was wel een heel raar slot.

Om twee uur wilden we naar bed gaan, want we zouden er allemaal blijven slapen, omdat je niet meer na achten over straat mocht. Iedereen wilde nog naar de w.c. en die was bij hun buiten op de plaats. Ik was net op het straatje en Dirk van van Toor liep juist naar de schuur, want die vrienden moesten op de schuurzolder slapen, en toen ineens "Halt, heraus!" Wij schrokken ons een hoedje en de jongens vlogen allemaal naar boven. Dat was een sensatie. Die rot Russen ook! Van Toor kon ze niet weg krijgen. Ze vroegen alsmaar naar die jongens en naar de persoonsbewijzen. Nou, eindelijk gingen ze weg, maar geen kwartier later stonden ze er weer. Drie waren het er nu en ze konden hun maar niet aan het verstand brengen dat er een bruiloft was. Vader Van Toor heeft ze in het laatst gepaaid met een glaasje wijn en elk een half gebakje. En wij lagen met z'n allen boven bij het trapgat op ons knieën te luisteren hoe dit zou aflopen. Het moet een pracht schouwspel geweest zijn. Die nacht zijn er een hoop moffenauto's in Ameide gekomen. Dat gaf veel herrie in het dorp. Toen wij 's morgens wakker werden, hebben we nog zo moeten lachen. Het raam stond open en wij sliepen er net onder. En aan de overkant van ons raam stond de schuur en de jongens staken een lange hengellat uit het schuurluik zo bij ons naar binnen. We wisten niet wat we zagen.

Het was vrijdag, werkensdag, maar we waren eigenlijk een beetje te moe om echt aan de slag te gaan. Toen we 's morgens thuiskwamen, hoorden we dat de garage die nacht weer volge-

stouwd was door de moffen met benzine, antraciet en generatorblokjes. En er is er één ingekwartierd, hij heet Herbert Gosez Vanavond zou er nog een tweede komen. Nu ben je net klaar met de schoonmaak en dan krijg je dat weer. Maar ja, je kunt er niets tegen doen: wij zijn ook allicht de pisang en vechten tegen de bierkaai helpt niet.

's Avonds was het weer een drukte van belang voor de deur. Negen auto's waren gearriveerd om te komen laden; er waren erbij met rupsbanden. Ik had er pijn in m'n buik van, want je hoorde vliegtuigen overkomen en het was nog zo licht.

Diezelfde avond kregen we de tweede soldaat ingekwartierd. Karel Schmidt heet hij en is erg stil. Die twee zitten gelukkig heel de dag in de garage. Van het verloop van de oorlog hoor je weinig op het ogenblik, alleen dat de bezetters de Wieringerdijk hebben opgeblazen. Nu loopt heel de Wieringerwaard onder water. Vreselijk is dat, al dat pas gezaaide koren dat verzuipt. Ze zeggen dat het water er zeven meter hoog staat. O, wat brengt die oorlog toch een ellende, wanneer zal er eens een eind aan komen? Waar moet het toch heen; nu krijgen we maar vier ons brood in de week meer, om moedeloos van te worden? Wanneer komen die Tommies toch!

Van 24 april een paar brokstukjes:

- Er mag nu niemand meer over de Lek. Maar er gaan er natuurlijk nog wel clandestien.
- Wij krijgen zoals ze zeggen nu ook van het Zweedse Rode Kruis wittebrood, nu het hier zo'n benauwde boel begint te worden. Zuid-Holland lijdt nog wel het meest honger.
- Och, je weet niet wat het worden moet. Toch maar het hoofd omhoog en het hart naar boven.
- De Duitsers die bij ons ingekwartierd zijn, moeten niets van de Führer hebben. Karel kwam vandaag opgetogen binnen en zei dat hij nou zulke goede berichten had: Hitler vecht nu aan het front van de troep midden in Berlijn. Hopelijk zou die spoedig doodgeschoten worden en dan is de Krieg voorüber.

Het verhaal over Simon Bremer, alias Janssen, alias Jonathan, die als onderduiker de tweede Wereldoorlog voor een groot deel heeft doorgebracht bij de familie Lakerveld in Ameide.

Simon Bremer, een joodse man van circa 35 jaar tijdens de oorlogsjaren, kwam in het leven van de familie (Dirk en Pietje) Lakerveld op de Voorstraat 331 A (nu nr.10) rond 1941-1942. Simon had namelijk een stofzuiger -handel en -reparatiebedrijfje in Scheveningen waarvoor hij regelmatig winkels van huishoudelijke artikelen bezocht om reparatiewerk af te halen en terug te brengen. Stofzuigers waren al snel schaars en duur, zodat reparatie toenam. Hij was gespecialiseerd in het opnieuw wikkelen van motoren. (later bleek dat hij deze werkzaamheden ergens in Nieuwpoort deed). Simon stelde zich voor als Janssen en vertelde ons (familie Lakerveld) niet waar hij woonde. Dit laatste, zijn uiterlijk en het feit dat hij er bij elk volgend bezoek minder verzorgd en ongezonder ging uitzien, bracht moeder Pietje ertoe hem op een dag te vragen wie hij echt was en welke problemen hij had en nodigde hem uit in de woonkamer. Met het angstige verzoek om geheimhouding heeft hij toen zijn persoonlijke verhaal verteld en dat bleek alles behalve vrolijk te zijn. Hij was getrouwd en had 3 kinderen, 2 meisjes en 1 jongen. Omdat de grond onder hun voeten te heet werd in Scheveningen en Den Haag en zich beslist niet wilden melden zijn ze via een onderduikadres en een ondergrondse organisatie geholpen aan valse paspoorten en aan (gescheiden) onderduikadressen voor de gezinsleden. Het adres van zijn vrouw was hem bekend, maar dat van zijn kinderen was noch hem noch zijn vrouw bekend. Kontakt opnemen of bezoeken van zijn vrouw was hem ontraden, waardoor hij in feite helemaal van zijn gezin ontvreemde. Wat hij allemaal aan mijn moeder en vader verteld heeft weet ik niet precies, want die lieten daar alleen het hoogst noodzakelijke over los met de opdracht om het aan niemand verder te vertellen.

Wel heeft hij later aan ons allemaal verteld dat hij in Nieuwpoort ondergedoken zat bij een alleen wonende oudere man (Cars?), maar dat hij zich daar niet veilig meer voelde en zich ook niet zoals hij gewend was kon verzorgen. Het schijnt een soort hutje in bossages aan de kop van een weiland te zijn geweest waar hij sliep.

Toen moeder Lakerveld dit wist kreeg zij natuurlijk met hem "te doen" en zorgde dat hij, als hij langs kwam wat goeds te eten kreeg en netjes in de kleren kwam te zitten. Op een gegeven moment (datum weet ik niet, het zal eind 1942 of begin 1943 zijn geweest) werd het voor hem te gevaarlijk in Nieuwpoort en besloot mijn vader hem als knecht in zijn werkplaats (kelder) aan te nemen en vond mijn moeder het goed hem als een soort kostganger in huis op te nemen. De werkzaamheden, die mijn vader hem kon geven bestonden voornamelijk uit plaatwerk en montagewerk ten behoeve van de eigen produktie van elektrische kookstelletjes, die mijn vader zelf had ontwikkeld.

Er was een grote behoefte aan dat soort stelletjes omdat er toen wel elektriciteit was, maar olie en kolen schaars en kookplaatjes nauwelijks te koop waren. Naast dit werk assisteerde hij ook bij ander reparatie werk, zoals nieuwe bodems in pannen zetten, repareren van (natuurlijk) stofzuigers, strijkbouten enz.

Wij noemden hem Janssen en namen hem in de familie op als een broer, waardoor hij al snel de deftige naam kreeg van "Bruder Jonathan". Daarnaast hadden we een poosje later nog een "oorlogsgast"- een zoon van een vriendin van mijn moeder uit Rotterdam (onderduiken en gebrek aan eten)- Wim Verhoeven, alias "Bruder Wilhelm". Deze benamingen waren vooral door mijn oudste broer Ies ingevoerd. Ons huis stond tussen door ook open - voor langere of kortere tijd - voor andere familieleden of kennissen die moeilijkheden hadden met veiligheid of eten.

Vader en moeder kregen het steeds moeilijker om aan voldoende voedsel te komen (vader) en het te bereiden (moeder). In de drukste periodes werd er voor tussen 10 en 15 personen voor eten gezorgd. Wij hadden namelijk ook nog 2 "vaste" kostgangers in de persoon van Juffrouw van Heusden, onderwijzeres van de Openbare school, die toestemming kreeg om haar ouders als evacu e 's bij ons te huisvesten, en Tante Jaantje, een zieke zuster van mijn moeder. De laatste lag in een zog. TBC tent in de kleine achtertuin. Logisch, dat mijn moeder - met ook nog de zorg voor een winkel - veel hulp kon gebruiken en meestal naast gelegenheden helpsters, een vast "dienstmeisje" had, waarvan Jo de Boer en Neeltje (Nel) de Boer (vanaf april 1944 de belangrijkste waren. Nel de Boer is later getrouwd met onze neef Freek Lakerveld en woont nu in Zwijndrecht.

Maar nu terug naar Janssen (Simon Bremer).

Na een aantal maanden bij ons gewoond te hebben kwamen wij erachter dat hij verliefd was geworden op een vrouw (meisje) uit Nieuwpoort. Dit meisje was nogal streng gereformeerd en heeft hem bewogen om ook gereformeerd te worden. Dominee Vlijm heeft hem daarbij geholpen met materiaal en lessen, waardoor hij op een gegeven moment kon worden aangenomen. Het avontuur is niet verder dan een verloving gekomen, waarom is mij niet bekend.

Hoelang precies de boven geschetste situatie heeft geduurd weet ik niet, maar mijn vader werd begin 1944 al van diverse zijden gewaarschuwd, dat het inmiddels een publiek geheim was, dat Janssen een ondergedoken jood was en dat het voor vooraanstaande NSB-leden in Ameide op een gegeven moment niet meer mogelijk was hier geen aangifte van te doen. (Een van de waarschuwers was n.b. Mosje van der Zouwen, een herkenbare NSB-er en min of meer vaste klant van mijn vader). Dit heeft er toen helaas toe geleid dat Janssen ons huis moest verlaten en een veiliger verblijfplaats moest zoeken. Dit moet ongeveer in december 1944 zijn geweest of nog later. Hij heeft zijn nieuwe onderduikadres ook voor ons (wij waren met te veel) geheim gehouden, maar heel af en toe waagde hij het erop om even op de fiets aan te komen om wat bij te praten en meestal wat te eten.

Zo ook op woensdag 21 maart (s.v.p..indien nodig corrigeren) om een uur of 2 kwam hij aan en heeft een tijdje met mijn moeder en mij gepraat en thee gedronken. Ik moest een boodschap doen in het dorp. Toen ik een half uur later terugkwam (ik geloof met een emmertje witkalk) stonden er 2 Duitse Militairen van de Feld-gendarmerie (herkenbaar aan een maanvormig borstschild aan een ketting) met hun fietsen tegen de balie voor ons huis in papieren te kijken. Angstig als ik toen werd (ik was toen 14 jaar) holde ik door de voordeur naar binnen, schreeuwende dat er Feldgendarmerie's voor de deur stonden, maar die kwamen direct daarna binnen en liepen door naar de woonkamer.

Ze sommeerden ruw dat Janssen zich moest legitimeren: "Ausweis Ausweis!". Hij overhandigde zijn paspoort. Dit werd door de militair tegen het licht gehouden, waarna hij schreeuwde dat het vals was en dat hij een "jude" was. Hier op werd Janssen met geweld naar de gang geduwd en getrokken, waar hij zich, geholpen door mijn moeder, begon te verzetten door te slaan en te schoppen. In deze schermutseling werd o.a. een hangplaat beschadigd en bij één van de twee militairen de ketting van zijn schild stukgetrokken, waardoor dit op de grond viel. Hierna werd Janssen onder bewaking van één van de militairen tegen de balie voor het huis gezet. De ander ging het dorp in om handboeien en vervoer te regelen. Kort daarop heeft hij geprobeerd te vluchten richting steiger(hoofd) tegenover garage Bouter. Dit heeft hij niet gehaald doordat hij werd ingehaald midden op de dijk, waar een hevig gevecht met de Duitser ontstond, die hem overmeesterde door hem op zijn buik te krijg en in bedwang hield met o.a. zijn laars op zijn hoofd.

Tijdens het gevecht werd het pistool uit de hand van de militair geslagen, dat gedurende een bepaalde tijd midden op de dijk heeft gelegen. Geen van de weinige omstanders heeft gelukkig het pistool opgeraapt. Korte tijd later arriveerde de 2e militair, die Janssen de handboeien kon aandoen en hem weer tegen de balie voor het huis zette in afwachting van het vervoer. In de tussentijd heeft Nel de Boer getracht om Janssen moed in te spreken en heeft hem wat te drinken en eten gevoerd. Een poosje later verscheen een koetsje van Cees Oskam waarmee Janssen naar de strafgevangenis in Utrecht werd vervoerd (zo bleek later) en daar heeft gezeten tot de bevrijding. De bedoeling van Janssen was (hoorden we later van Nel de Boer en van hemzelf) om met "die mof" de Lek in te rollen en samen te verdrinken.

Mijn vader was bang voor represailles en is ook op aanraden van anderen na dit voorval ondergedoken.

Tot onze grote verrassing kwam, nu weer Simon Bremer, op de avond van zondag 6 mei 1945 via de Sluisendijk naar ons huis gefietst en/of gelopen. Hij was op klompen en redelijk gezond maar uitgelaten en ontroerd. De gevangenen waren die morgen en middag vrijgelaten.

Janssen, nu weer Simon Bremer, heeft in de Utrechtse gevangenis een angstige tijd - van 46 dagen - doorgemaakt in onwetendheid over zijn lot. Hij had desondanks een betrekkelijke vrijheid van beweging binnen de gevangenis en deed door personeelsgebrek al na één of twee weken dienst als gangwacht vanuit een geopende cel.

Het omwalde stadje Nieuwpoort.

Na de bevrijding brak voor hem een tijd aan van hoop en vrees voornamelijk over het lot van vrouw en kinderen. Zijn vrouw en oudste dochter had hij snel gezond en wel gevonden. Zijn vrouw zat nog steeds van begin af aan in Wassenaar, waar ze als dienstbode bij een rijke familie woonde. Over zijn oudste dochter kan ik me bijna niets herinneren (ik heb haar net als de andere gezinsleden éénmaal gezien na hun hereniging). De andere dochter werd later opgespoord en bleek al die jaren als dochter van een onderwijzer in Noordeloos of Hoornaar te hebben gewoond. Nog later kwam de zoon terecht, die al die tijd als zoon van een schipper op het IJsselmeer had doorgebracht.

Simon Bremer heeft zijn gezin inderdaad weer herenigd en is op een flat in Den Haag gaan wonen, alwaar wij hem 1 of 2 keer hebben opgezocht. Hij heeft zich direct na de bevrijding aangemeld bij de P.O.D. - Politieke Opsporingsdienst, met als drijfveer zich op een legale manier te kunnen afreageren op diegenen die hadden geprobeerd hem, zijn familie en kennissen uit te moorden. Tijdens die werkzaamheden droeg hij zoals gebruikelijk een uniform en een wapen. Hij heeft verschillende verkeerde kennissen in de betreffende strafinrichtingen voor "ondervragingen" bezocht.

Na deze periode heeft hij zijn oude beroep van "Stofzuigerdokter" weer opgepakt en een winkel annex werkplaats onder die naam in Scheveningen opgericht. In die hoedanigheid is hij nog verschillende keren in Ameide en bij ons op bezoek geweest. Na de scheiding van zijn eerste vrouw heeft hij eerst alleen en later met zijn tweede vrouw ons een aantal malen bezocht. Later hebben mijn broer Arie en zus Adrie hem nog een keer in Scheveningen bezocht. Na het overlijden van mijn moeder (1962) is het contact verloren gegaan. Bij navraag door Arie (misschien wel jaren later) is gebleken dat hij was overleden.

Piet Lakerveld
Notenlaan 96
4254 CG Sleafwijk
tel. 01833 1556

De Gorcumer
15 Mei 1945

GING. Daar het mij onmogelijk is om iedereen persoonlijk te bedanken voor de geweldigen hartelijken ontvangst bij mijn behouden terugkeer uit de gevangenis, dank ik al mijn bekenden en vrienden, maar speciaal de inwoners uit Nieuwpoort.

Wouden
en WelEd.
oogenboer
ner voor de
sling.

SIMON BREMER
voorheen JANSSENS.

Verloren tusschen Hardinxveld en Goudriaan, 'n blauwe **Regenjas**. Terug te bezorgen tegen bel. Schoonh. crt. of bij

Wouden-

Vrede vrijheid vreugde!

5 MEI 1945.

Liberty, Freedom, Tyranny is dead.
Shakespeare.

Geen andere titel hierboven dan de datum. De datum van een der schoonste en meest verbeide dagen uit de Nederlandsche historie.

Zooals 10 Mei 1940 in onze harten staat geschreeuwd, zoo welt juichend de jubeltoon uit onze kelen van: 5 Mei 1945.

Vrij zijn wij wederom!

VRIJ!

Wij kunnen het ontzaglijke, het verrukkelijke, het ontroerende van dit woord nog niet in zijn geheele beteekenis omvatten. Wat in 1940 voor ons een gewoon, vanzelfsprekend bezit was, dat wij eerst door het verlies op zijn volle, oneindige beteekenis leerden begrijpen, is nu 'n onvergelykelijke gave des Hemels geworden, waarnaar wij 5 jaren van dag tot dag, van uur op uur, gesnakt hebben, waarheen al die lange en bange jaren, onze hoop, onze wenschen, onze gebeden zijn uitgegaan.

„Bevrijding, Vrijheid, Tyrannie is dood”, staat hierboven en wij gevoelen meer nog dan wij kunnen begrijpen, wat die woorden inhouden.

Tyrannie, het beeld van 5 jaren verschrikking, wil voor ons prijzen, maar het wordt weggevaagd, weggebrand door de stralende gloed van onze vreugde. Die tyrannie is verleden geworden, straks zullen we daaraan denken, maar nu is het de dag van opgetogen blijdschap. We behoeven niet bij een vreemden dichter te gaan om diens woorden aan te halen. Laat de Nederlander Vondel, de onovertroffene, het zeggen:

„Nu berst een bron van blijdschap uit onze aders
Op 't klinken van de vree-bazuin.”

Geen wroeten thans in het doorstane leed, de gedulde smaad, de dierlijke mishandelingen, de reeks van moorden, brandstichtingen, diefstallen, woordbreuk, bedrog,

„Bindt Mars zijn armen op den rug
Met geen metaal, maar zachte Oranje-banden”

Het is nu de dag van vreugde.

Eén uitzondering maar.

Een oogenblik toch moeten we onze doden herdenken, in stilte, eerbied, smart en trotsch. De duizenden, die sneuvelden, werden vermoord, ten doode gemarteld, uitgehongerd aan ziekten prijsgegeven.

Wij rouwen om hen en buigen het hoofd bij het terugdenken aan de tallozen, die voor ons en onze vrijheid zijn gevallen.

En Indië! Ons Indië dat nog snakt naar de bevrijding.

Ja, we beseffen dat na het terreurbewind,

Het geallieerde hoofdkwartier meldt:

Alle Deutsche strijdkrachten in Nederland, Noord-west-Duitschland en Denemarken hebben zich overgegeven. De wapenstilstand gaat op 5 Mei des morgens om 8 uur in.

Dit is de droge tekst van het historische document, dat ons land vrijheid en blijheid brengt. De enorme prestaties van de geallieerde legers hebben thans de eens als onoverwinnelijk uitgekreten Deutsche weermacht het onderspit doen delven. Gisteravond om half zeven verschenen in een tent van het hoofdkwartier van generaal Montgomery eenige hooge Deutsche officieren onder leiding van admiraal Von Friedenberg, de opperbevelhebber der Deutsche oorlogsmarine, die ook reeds de dag tevoren daar geweest waren en de overgave besproken hadden. Thans ondertekenden zij de capitulatie-overeenkomst met generaal Montgomery, die zijn handteekening plaatste namens de geallieerde opperbevelhebber, generaal Eisenhower. De geheele plechtigheid duurde slechts vijf minuten.

In de overeenkomst wordt bepaald dat alle Deutsche strijdkrachten in de genoemde gebieden, waarbij de Waddeneilanden zijn inbegrepen, doch waarvan Noorwegen nog is uitgezonderd, de wapens zullen neerleggen. Dit omvat naar schatting ruim 1 miljoen man. Van geallieerde zijde wordt er echter de nadruk op gelegd, dat het hier een overgave van den Deutschen bevelhebber te velde, generaal Busch, betreft, zoodat het geen algeheele capitulatie beteekent. Men veronderstelt, dat admiraal Von Dönitz zal trachten

een zware tijd van opbouw zal komen, dat een woud van moeilijkheden als een wirwar van doornige struiken en taais lianen voor ons ligt, maar dat is toekomst en een toekomst, die ons verheugt, arbeid die ons gelukkig zal maken. Boven dat doorworstelde, huiveringwekkende verleden en de wachtende toekomststarheid glanst en schil-

HERRIJZEND NEDERLAND.

Holland leeft weer,
Holland streeft weer
Met zijn afgelegde vlag.
Door de voorden
Van het Noorden
Naar den ongeboren dag.

Holland groeit weer,
Holland bloeit weer,
Hollands naam is weer hersteld.
Holland uit zijn stof verrezen,
Zal opnieuw ons Holland wezen,
Juichend zij het u gemeld.

W. BILDERDIJK.

Noorwegen te bereiken. Met deze overgave krijgen de geallieerden de beschikking over vijf grootte havens: Amsterdam, Rotterdam, Kiel, Wilhelmshaven en Kopenhagen. In deze laatste stad, de hoofdplaats van Denemarken, heeft de ondergrondse de radiozender overgenomen en aangekondigd, dat alle Deutsche militairen binnen hun kwartieren en kazernes moeten blijven en dat de illegalen zullen zorgen voor handhaving van orde en rust.

Wij moeten in dit verband een ernstig beroep doen op de burgerij om zich tegenover de Deutsche militairen hier telande waardig te gedragen aangezien de Wehrmacht heeft aangekondigd van de wapens gebruik te zullen maken bij duidelijk vijandige demonstraties.

tert het zonnelicht van deze dag.

De vrede, zoo lang smeekend afgebeden, is neergedaald en „vleugelt vlug over de landouwen”. Wij kunnen weer vrij ademen in een vrije lucht. Het kostbaarste bezit van een volk, zijn vrijheid, is teruggekomen. Wij mogen weer spreken zonder schichtig on-

(Zie vervolg Pagina 2).

